

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA
DIJAŠTVA

LETNIK XIX.

ZV. 7. IN 8.

1912

LJUBLJANA

1913

ZORA izhaja vsak mesec dvajsetega z Leposlovno prilogo
ter stane celoletno 5 kron, za
dijake 3 krone

Tisk Katoliške tiskarne

Vsebina:

	Stran
Dijak — organizator. (Josip Koruza)	177
Življenska moč katoliške Cerkve. (S. J.)	181
Poglavje o idealizmu. (Adriaticus)	186
Narod „en miniature“. (I. P.)	189
Visokošolski vestnik	194
Srednješolski vestnik	200
Socialni vestnik	202
Kultura in verstvo	206
Listnica uredništva	212

Leposlovna priloga.

Ljubezen. (Josip Lovrenčič)	213
Zadnje vprašanje. (France B.)	213
Pasijonke. (Josip Lovrenčič)	214
V parku. (Josip Lovrenčič)	214
Slovo. (Savin Rusmir)	215
Zdaj je maj...! (France B.)	215
Sonet. (Josip Lovrenčič)	216
Pogled nazaj. (Alojzij Remec)	216
Prihodnji pogled nazaj. (Josip Lovrenčič)	217
Zadnji hipi na Mljetu. (Narte Velikonja)	217
Nagajivka. (France B.)	218
Dih resnice. (Narte Velikonja)	218
Neumrjoči trenutki. (France B.)	219
Obupna misel. (Josip Lovrenčič)	219
Dve pismi. (A. Remec)	220

Književnost in umetnost. (Na ovitku)

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre.

**Uredništvo „Zore“: Narte Velikonja, stud. iur.
Dunaj (Wien) IX. Zimmermannngasse 24/19.**

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici
upravnistvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Aleks. Kališ. Glej, prijatelj, s sujetom »Težki hipi« si hotel prepričati, a tega nisi dosegel. Tvoj prijatelj mi nikakor ni vsilil spoštovanja do samega sebe, ker je lažnik sebi in drugim. In vendar, kako lep slučaj si zajel. Obdelaj ga, da bo trpel človek in ne dogmatik, obdelaj stvar, da bo rešil sebe sam in ne — redovnik, obdelaj stvar tako, da si ne bo lagal in klical: »Kriste, odpusti!«, kjer ni nobene krivde, ampak bo priznal, da je človek iz mesa in krvi. Ti obdeluješ stvar tragično, a ni nikjer krivde za to. Če pišeš: »Ali si bom potresel glavo s pepelom in pel z Jeremijem (!) spokorne psalme ali pa gazil do kolen po blatu in se naslajal,« si zašel med bogomile. Ako bo spiritual proti prijatelju odkritosrčen, ga bo prijazno poslal iz zavoda — sodim seveda samo po tem, kar imam pred seboj. Hotel sem povedati: Dnevnik mora biti odkritosrčen, pa je najlepša pesem. Dalje pa tista pridiga o Evi! Jako slab psiholog in pridigar je redovnik in tvoj prijatelj je slabič. Navsezadnje razvidim iz dnevnika, da je dekle obveščeno že o prijateljevi ljubezni — torej je žrtva prijateljevega hinavstva ali pa nemoči, ker ne razvidim, kakšen višji vzrok je privedel prijatelja do tega koraka. Tako rad bi stvar priobčil, ker ima par lepih mest: »Postavil bi nas bil raje v prostrano puščavo, kjer bi z rokami kopali pesek, da bi prišli do kotanje segrete vode in do suhe, grenke koreninice. Potem bi hrepenela naša srca za Teboj . . .«, a ni mogoče radi one velike neresnice, ki je v nji. — Oglasi se še, ugajajo mi Tvoji psihološki problemi.

Savin Rusmir. Konstatiram pri Tebi napredek z ozirom na »Slovo«. Ne hodi nazaj! Pri drugih pesmih si pa še stari besedovezec. Če bi imel le malo kontrole v sebi, bi ne pisal:

»Ne smrti! — Ah ne . . . En žarek tvoj zlat
premagal bi sile smrti, pomlad!«

Pomlad je že tu, a mene bole ušesa ob zadnjem stihu. »Prošnja« so pa besede, ki so davno, davno že prišle od srca človeku in v lepši, lepši obliki. V mladinskem listu sem že takega mnogo bral, čeravno je najtežje pisati mladinske pesmi in taki verzi pa greh zoper mladino.

Mojmir Savov. »Dan in noč«. Že zdavno nisem bil tako vesel, kakor sem bil ob čitanju te skice. Utrinek je samo še, če je pa to prvo Tvoje delo, upajmo na plamen. Uči se, kje in kako, je težko reči, to mora vsak sam najti, samo jokavosti se izogiblji. Vse kaj drugega je resnična žalost. In pa ne sili takoj prve stvari v tisk. Vem, kako je začetka, a pozneje pridejo trenutki, da bi vse zažgal najraje. Zato

mora biti poet pošten najprevo samemu sebi, sebi odkritosrčen s kontrolo nad seboj kot Damoklejev meč. »Proti jugu.« Ugaja mi sploh Tvoj slog, celo kompozicija ima nekaj odkritega na sebi, čutim, da si pisal z dušo. Nesreča pri tem je samo to, da si obdelal staro misel, ki se klati po naših mladinskih listih že vsem v strah in grozo; obdelal si jo po šabloni: hrepenenje v tujino, slovo, vrnitev, prebil si obroč stare naloge s tolpo ptičev. »Tista tolpa ptičev pa še sedaj leti vsako leto ob določenem času proti jugu. . . .« Piši še, razvijaj se, a zavedaj se tudi pri tem, da je umetnik svečenik lepote in zato služi Njemu — Večni lepoti! — Pozdravljam vse! Na svidenje!

Narte Velikonja.

Josip Koruza:

Dijak – organizator.

Nekje sem slišal: »Dijak je angel ljudstva.« — In mogoče je temu tako! Saj prinaša pridobitve duha, pridobitve uma med ljudstvo, saj donaša zopet izpopolnjujoči se vedi naravno, neobdelano, a vendar sveže mišljenje in čuvstvovanje preprostega ljudstva. Posredovalec je med mirnim življenjem kmeta, med težkim tovarniškega delavca in med življenjem učenjaka, ki se odigrava v skokih, v hipnih pridobitvah; posredovalec je med materialnim delom, delom za vsakdanji kruh pa med delom duha, ki telesno delo oplemenituje, mu daja vzvišenih nagibov, človeka vrednih ciljev.

Popolnoma naravno je, da je ravno dijak tisti, ki posreduje med učenjakom in delavcem. Iz nižjih slojev je izšel, tu se je vzredil, tu si je pridobil prve življenske misli, ob pogledu na naravo, od katere ima kmet-delavec vse, se je zbudilo njegovo čuvstvovanje. In mi vsi smo večinoma kmečki sinovi in smo videli kmetovo težko delo, njegove noči brez spanja, življenje polno skrbi in težkoč; zato pa znamo čutiti ž njim, vemo, kaj ga teži. Še več! Uživali smo njegov trud, saj smo se smeli brez skrbi za vsakdanje potrebe posvetiti šoli, znanstvu; delavec je za nas skrbel, ko smo se darovali duševnemu delu, raje je sam stradal, da je dal le nam težko prihranjeni vinar.

Tako smo navezani na kmeta, na delavca, ker mu dolgujemo svoj obstoj, svojo izobrazbo, svoje srce, ki je, kakor sploh vsako kmečko, še občutljivo za veliko pa tudi neznatno, ki razume vsakogar, ki zna čutiti z vsemi, ki bi vsem rado pomagalo. Mi ljubimo to zemljo, ki nas je dala, mi ljubimo ljudi, ki so nas ohranjali, ki so nam dali vse. A tudi oni ljubijo svojega rojaka, tudi kmet ljubi sina, ker ga je v trpljenju spočel, ker ga je s trudom vzredil, ker je s paznim očesom zasledoval njegov korak, se bal zanj, upal ž njim in molil zanj.

Učenjak, delavec z umom, vidi v dijaku svoj naraščaj; delo, ki ga sedaj opravlja on, bo kmalu nadaljeval dijak, bo izpopolnil izumitelja, nadomestoval započeti ideji očeta in ji

postal drug, ravno tako skrben vodnik. Kakor oče otroke ljubi učenjak svoje duševne pridobitve, hoče, da se jim bo dobro godilo, hoče, da bodo postale slavne, da jih bodo vsi sprejeli. Učenjak je voditelj človeštva; »ideje preoblikujejo vekom lice,« in kar se porodi v glavi znanstvenika, misleca, to je vodnica za stoletja in milijoni se ravnaajo po spoznani resnici posameznika. — Za razširjanje teh idej, za oznanjevanje teh duševnih pridobitev je treba delavcev. In kje bo našel mestni učenjak boljših pomagačev, kakor ravno med dijaki, ki se pripravljajo za enak poklic, ki so navdušeni za vse novo, ki so še čili, ki so še polni mladostnega ognja, mladih ciljev?

Tako so torej pripravljena dijaku tla, da započne izobraževalno delo med svojimi. Kje je bo pa začel, če ne »med ljubljenimi in ljubečimi,« ki so se zanj toliko žrtvovali? — Skrbeti za napredek ljudstva, je dijaku dolžnost in če se pridruži veselje, je to le spodbuda k dolžnosti.

S tem prepričanjem v srcu ne bo gledal dijak in vpraševal, kje naj začne. Povsod se mu nudi prilika: v domači hiši, v vasi, na cesti, na polju. Vsako dejanje, vsaka beseda je lahko obrnjena v izobrazbo ljudstva, vsak pomenek prinaša lahko zmisel za organizacijo, spodbujanje za skupno delo.

* * *

Kateri izmed mnogoštevilnih organizacij, ki jih imamo danes Slovenci, naj se dijak-organizator posveti? Ali naj deluje v gospodarski ali izobraževalni ali politični organizaciji?

Kakor je širok pojem organizacij, in kakor so mnogoštevilna in različna društva, dijaku v začetku v nobenem posameznem ne najdem opravka. Dijak naj združi vse te organizacije v eno celoto, v eno veliko misel, kjer posamezno društvo ne pomeni nič, marveč le duh, le pojem te organizacije. Delo dijaka - organizatorja je, da pripravlja pot tej misli, ki naj združi cel narod, ki naj deluje celotno, kot ena misel. Dijak mora paziti, da vtisne ljudem takoj ob začetku v srce idejo skupnosti; neprenehoma jim mora kazati misel organizacije, nje potrebo in uspehe. Glavni nagib k organizaciji naj bo zavest, da je vsaka organizacija potrebna, da je neobhodno potrebna posebno za nas Slovence, ker smo majhen narod, in če smo še ti ločeni, se prav gotovo izgubimo v narodnostnih bojih. Vse delo naj preveva zavest, da more danes vsakdo le organiziran kaj doseči, da pomeni neorganizirani ničlo. Društva, ki so ustanovljena samo z ozirom na domačo politiko, so velikokrat produkt hipnega navdušenja in ob najmanjšem odporu se zmajejo, mogoče zrušijo. Tedaj je težko ustanoviti

drugo društvo, ker ljudje so izgubili veselje in zaupanje do organizacije. To je pa znak, da imajo naši ljudje premalo teoretičnega znanja o potrebi organizacij, znak, da je tako delo premalo temeljito in premalo duševno utemeljeno. Dijak pa naj gleda, da napravi organizacijo trdno, organizacijo, ki bo ljudem živa potreba in obenem edino sredstvo k vsakršnemu cilju. Ljudstvo mora biti o organizaciji dobro poučeno in skrbno nanjo pripravljeno. Nikdar naj ne vodijo organizacije osebna sovraštva. Vedno in vedno poudarjajmo, da je naš boj boj za prepričanje, da so našo organizacijo rodila načela, ne pa kaka osebna nasprotja.

In kje naj dobi ljudstvo to pripravo, mar v gostilni pri kozarcu vina, mar na javnih shodih? To pripravo more doseči le dolgotrajen, temeljit pouk; zato mora dijak od osebe do osebe in v privatnem pogovoru si na eni strani nabirati snovi in se poučevati o stanju delavskega ljudstva, na drugi strani pa pripravljati organizaciji pot med ljudstvo.

Čeravno ima vse to delo le bolj vzgojni značaj, vendar spada, in sicer v prvi vrsti, v delokrog dijaka - organizatorja, ker daje podlago realni organizaciji. Organizacija je tedaj dobra, če je vsak posamezen član dober, če je kolikor mogoče izvežban v tisti stroki, ki je cilj društva. To podrobno delo zunaj društva mora biti prvo radi organizacije same, a tudi radi organizatorja, da vidi težkoče dela, da čuti, kako malo z u n a n j i h u s p e h o v ima tisti, ki se bavi s podrobnim delom temeljite organizacije. Polagoma preide to podrobno delo, lahko tudi sporedno s tem, na konkretno organizacijo, na delo v izobraževalnih društvih, pri Orlih in nekoliko tudi v gospodarski in politični organizaciji.

Predvsem se mora spomniti dijak na ona načela, iz katerih je izšlo vse naše organizacijsko delo. Odpor proti pogubnemu liberalizmu, odpor proti polovičarstvu, priprava za boj proti socialni demokraciji, to je prvi in glavni vzrok, da so se ustanovila izobraževalna društva. Zato je tudi danes glavni znak vse tako mogočno razpredene organizacije — vera. Kristus-Bog, početnik naše svete vere, naš prvi učenik — smem reči — prvi organizator, On bodi vodnik dijaku, ki hoče delovati na polju organizacij. Oživljanje vere, navduševanje in krepitev v verskih resnicah, spodbujanje k vztrajnosti pri izvrševanju verskih dolžnosti, življenje po načelih, s tem začni, tovariš, ako hočeš ustvariti podlago svojemu organizatoričnemu delu. Propadajo države, propadajo narodi, društva se izgubljajo in stranke gredo v nič, a Kristusova načela so in bodo ostala ista,

Kristusova vera je neizpremenljiva. Hočemo torej, da bo imelo tudi naše organizatorično delo uspeh, hočemo, da bo imelo trajno vrednost, dajmo mu v prvi vrsti verski značaj. — Torej najodločnejši boj vsemu polovičarstvu, tej trdnjavi blata sredi cvetoče organizacije. Saj pri nas ni svobodomiselcev, oziroma le malo, ni brezvercev, saj molijo, saj hodijo v cerkev ob nedeljah in vseh zapovedanih praznikih in sploh so navidezno najboljši katoličani; če je pa treba govoriti proti »farjem«, če je treba javno nastopati proti škofu v katerikoli obliki, če gre za to, da se osramoti dobre katoličane, ki zastavljajo vso svojo moč za ohranitev vere, za obrambo cerkvene avtoritete in s tem vsega naravnega reda v človeštvu, tedaj se nikdo ne zboji ne besede liberalca, še manj reagira na svarilno prijateljsko besedo. — »Po njih sadu jih boste spoznali« — in v tem so si vsi polovičarji enaki, naj si nadejajo še tako sveto ime, da so zmeraj tam, kjer je treba odpora proti dobri stvari. Polovičarji morajo v današnjem načelnostnem boju v penzjon, a ti tovariši, ki si še za delo, bodi cel in glej, da boš vzgojil cele, značajne ljudi; delaj med ljudstvom v tem zmislu, da utrdiš v njem živo, požrtvovalno vero, ono otroško zaupanje do vsega, kar prihaja od večne resnice. Pojdi od moža do žene, od fanta do dekleta, in kjer moreš, zanesi govor na ta naš narodni zaklad! Spomni ljudstvo, koliko so trpeli naši predniki za krščansko vero, vprašaj starčka, čemu toliko belih cerkvic po slovenskih gričih, vprašaj gospodarja, zakaj stoji v njegovi rodovitni njivi sredi valovitega klasja znamenje, križ, kapelica. Obujaj spomine in mi poveš uspehe. »Križa se hudič zboji,« pravi pregovor; zato so naši dedje postavljali cerkvice in ko je prišel sovražnik, se jih je zbal in jo je odkuril, ker mu niso prijale duše, ki so se zbirale v cerkvi, ker mu ni teknilo žito, med katerim je stal križ. In danes, ko se bije boj za nazore, boj za prepričanje, postavi križ v njivo mišljenja, zasadi globoko v dušo znamenje vere, ogrej srca v večni ljubezni in brezvercu-pohujšljivcu slovenska duša ne bo hasnila.

Pri svojem delu mora dijak paziti, da ne da niti najmanjše prilike za greh, za kršenje božje postave; in posebno v društvu moramo biti vedno natančni, strogi in neodpušljivi, ko se gre za verska načela. Če pa dijak ve, da bo organizacija, v kateri dela, nudila priliko za pohujšanje, ako se bo po njegovi krivdi izvršil le en smrtni greh, je bolje, da opusti vsako delo, ker ena sama žalitev Vsemogočnega podere in spravi v nič vse drugo delo.

(Dalje prih.)

S. J.:

Življenska moč katoliške Cerkve.

(Dokaz na dveh konvertitih.)

»Bog je umrl!« je klical Nietzsche nekako v sredi devetnajstega stoletja; kaj drugega je tudi hotel reči? Saj je bila to nujna posledica ves svet preplavljajočega materializma. »Ni Boga! Nič nadnaravnega ni!« so ponavljali tisoči in še ponavljajo. Ali človeška narava se ne dá prekričati: »Je nadnaravno, je božanstvo!« trdi vedno in vedno ter sili ljudi, da ga iščejo.

Pa koliko zablod: vedeževanje, vražarije, občevanje z duhovi i. dr. se je vrnilo v družbo, ki je izgnala Boga iz svoje srede in začela iskati bogov! Iztegnil je Vsemogočni svojo roko nad ljudi in jim pokazal svojo neskončno pravičnost. Živeli so v zablodah, mrli so v njih.

Na drugi strani pa je rodilo isto stoletje ljudi, nad katerimi je Bog očitvidno vršil dela svojega usmiljenja; zakaj s svojo milostjo jih je pripeljal do spoznanja resnice, edino zveličavne resnice, ki se hrani v katoliški Cerkvi, v tej veličastni božji ustanovi. Božja ustanova je! Zakaj ni mogoče, da bi se Cerkev tako uspešno branila proti vsem sovražnikom, če ne bi bilo v njej božje moči, božjega duha. Njene resnice so visoke, njene dogme se ne laškajo človeškim strastem, ampak so jim popolnoma nasprotni. In vendar je prejela sveta Cerkev od Kristusa tako silo, da priteguje k sebi ljudi izmed najljučjih sovražnih vrst, izmed vrst, ki kličejo: »Ni Boga! Veda je bog; uživanje je naše božanstvo!«

Izmed teh si je Večni izbral že tisoče, ki naj bi s svojim izpreobrnjenjem oznanjali: »Prava Cerkev je edino katoliška Cerkev! Saj je edino ona, ki more zadostiti vsem plemenitim človeškim zahtevam, zlasti hrepenenju po resnici in z njo tesno združeni lepoti.

Resnica in lepota! Umetnost pa je tesna vez, ki vaju druží. Čim višja resnica je združena z jasno lepoto, tem večja je umetnost. Iz tega sledi: Kdor teži po najpopolnejši umetnosti, teži obenem po najvišji resnici, teži dosledno po Resnici sami, po Lepoti sami. In Bog se ga usmili ter mu dá milost priti do zakladnice božje resnice in lepote na zemlji, priti v sveto Cerkev. — Bog ga vodi! Ali delovati mora tudi sam. Pretrgati mora vse ovire, ki se mu stavijo na pot. Premagati mora svoje silne strasti, svoj napuh, svoje neredne nagnjenje do stvari. In koliko jih tu omaga! —

Glejte, koliko strahopetosti, koliko nemožatosti! Zato moramo tembolj vpoštevati one odločne duhove, ki so bili tako krepki, da so resnici na ljubo premagali vse te težkoče.

Med njimi sta dva prav iz našega časa: Huysmans in Jörgensen. Imenovati se smeta skupaj, ker ju je peljala enaka pot od Boga, ker sta imela enak poklic, ker sta sinova istega časa in zlasti ker sta po odpadu služila istemu maliku, lastnemu »jaz«. Le pot nazaj je pri obeh različna: Prvega je privedla v Cerkev in k Bogu lepota, drugega pa resnica.

* * *

Joris Karl Huysmans (rojen 5. februarja 1848 v Parizu, umrl 21. maja 1907)¹ je bil sin katoliških staršev in je bil v mladosti tudi katoliško vzgojevan. Študiral je dobro in dobil po dovršenih študijah službo pri notranjem ministrstvu. Po svoji naravi je bil bolj čuvstven; njegov ideal je bila lepota. Ali kje jo najti? Tedanja naturalistična struja ga je potegnila vase; iskal je svoj ideal tam, kjer ga ni, v nizki naravi sami, v globinah človeške reve. Pri tem pa je padal globlje in globlje; in ko je stopil prvič v javnost, je bil že popolnoma sprt s katoliško moralno in ločen od Cerkve. Mislil je, da je našel svoj vzor in — je vzljubil življensko umazanost, vzljubil revna pariška predmestja z vso njihovo nizkostjo. Opazoval je s svojim ostrim očesom življenje, pisal o njem povesti v naturalistični smeri; v vsaki povesti je narisal tudi sebe v eni ali drugi osebi, narisal natančno svoje duševno stanje. V prvih svojih spisih poudarja vero v moderno lepoto, v lepoto pouličnega življenja, v lepoto nebrzdane prostosti. Ali čim globlje prodira v vsakdanjost, tem bolj omahuje ta njegova vera. — Različne potrebe v družini, v družbi — jo uničujejo in razkrajajo; odkrila se mu je strašna tragika vsega umazanega življenja. Nihče se ne briga za lepoto v tej družbi, njegov ideal teptajo; to, kar jim koristi, to hočejo; ne pa umetnosti, ne lepote. Nič plemenitega nočejo, ne! Užitka, nizkotnega, telesnega užitka! Pokazalo se mu je silno nasprotje med njegovo vero in med realnostjo in zasovražil je svet.

Sklenil je zapreti se v svojo sobo in iskati v samotni lepote. Čital in študiral je najraje poznolatinške spise. Občudoval je krasna dela cerkvenih očetov, spise srednjeveških mistikov in spoznal, kako čudovita lepota in vzvišenost preveva ta dela. Primerjal je vse to s tedaj začenjajočo se pseudomistiko in bolj in bolj uvideval, da je vse to sama laž in da se more edino le

¹ Podatke sem povzel iz knjige: Jörgensen Joh., J. K. Huysmans. Kirchheim'sche. München und Mainz 1908.

iz intenzivno vernega srca roditi prava mistika. Obenem je spoznal, da je v Cerkvi silno velik zaklad lepote in umetnosti.

S tem spoznanjem se je začel v njem boj. Vrniti se k Cerkvi, h katolicizmu?!? — Ustrašil se je te misli. Ali brez vzroka vendar ni hotel ostati trdovraten. Začel je prebirati Schopenhauerja in ga primerjati s Tomažem Kempčanom, s »Hojo za Kristusom«! Kako se vjemata! Ne, v enem sta različna, namreč v nauku o izvirnem grehu in previdnosti. Schopenhauer to zanikuje in uči nauk o dušni higieni, ki je mogoča tudi zunaj katolicizma. Kempčan pa s Pridigarjem (1, 2): »Ničemurnost čez ničemurnost in vse je ničemurnost,« ter pristavlja: »Razen ljubiti Boga in njemu samemu služiti« (I., 1, 11). Boj se je raztegnil na več let. Huysmans se je oklepal Schopenhauerja.

Ali vendar — katolicizem! Ni ga mogel pozabiti. Ni mogel pozabiti svoje vzgoje pri jezuitih; občudoval je mirno samostansko življenje... Občutil je silen kontrast med nizkim človekovim in visokim človeškim življenjem. Zastudilo se mu je lastno životarjenje, to bivanje v nizki nelepoti; srd, prekipevajoč zdajzdej v blazen obup — mu je vstajal v duši. Tedaj pa je dvignil svoje oči k Bogu in začel prositi usmiljenja. Poln jeze do življenja je začel obiskovati cerkve in občudovati katoliško liturgijo ter moliti. Ni molil toliko iz ljubezni do Boga, kakor iz sovraštva do sveta. Vendar — molil je; in to je bil njegov prvi korak na poti konverzije, na poti do njegovega ideala — lepote.

Bolj in bolj ga je vleklo! Vendar — nazaj?!? Da! Ker je katolicizem resničen.

»Dokaz katolicizma je lepota, ki jo je prinesel v svet in ki zatemni s svojim žarom vsako drugo lepoto.«¹ Angelski obrazi srečnih karmeličank pred njim, v njegovem spominu pa nesrečne padle deklice, ki so se prodale vsled revščine!

Zahrepenel je po samostanu.

Toda misel: Nazaj h katolicizmu! Ne, ne! V delu »En route« se zgovarja po svojem junaku Durtalu, češ: Ne hodim v cerkev, da molim, temveč da gledam ali poslušam. Ne iščem Gospoda, ampak svoje zabave. Saj ne mislim resno... to so literatove potrebe, razburjanje živcev, razgretje možganov, vse, vse, le vera ne!²

Ves Huysmans! — V tem stanju pa je prišel v dotiko z duhovnim abbé Mugnierjem, ki mu je pomagal do konverzije. Jasno je delovala tu zopet božja milost in previdnost.

¹ N. d. 66.

² N. d. 69.

Mugnier je spoznal Huysmansa in njegovo teženje po samostanu, zato ga je povabil k trapistom v lepo samoto. Odzval se je in šel; kmalu se je pojavila v njem silna verska resnost. Začel je po prigovarjanju abbéja misliti na izpoved; ali izpoved! — Dva velika koraka je že storil: Spoznal je, dobil je milost; toda volja — ta se noče vkloniti. Strah in svetni obziri jo ovirajo. Silni novi boji se vnamejo in naposled — zmaga. — Opravi izpoved, prejme presv. Rešnje Telo; tedaj se razgrne pred njim ona lepota, ki jo je iskal celo življenje. V Cerkvi jo je našel in v njenih zakladih — svetih zakramentih.

Po konverziji (leta 1892.) je živel še petnajst let in je — v povestih — mnogo pisal o cerkveni umetnosti in lepoti. Zadnje mesece svojega življenja je preživel v silnih bolečinah — rak mu je razjedel ves obraz — vendar je vse prenašal voljno, vedno in vedno poudarjajoč, da naj služi to v potrdilo njegovega resničnega izpreobrnjenja, češ: »Svoje delo trpim.«¹

Kako močna je lepota katoliške Cerkve! Dà, kdor resno hrepeni po pravi lepoti, ta je ne more najti drugje kakor v katoliški Cerkvi. Kaj je lepota pač drugega, kakor »splendor veri«, »iz neba v čuten svet došla resnica«. In žar gotovo vodi k izvoru svetlobe, samo če mu hoče človek slediti. In Huysmans je bil mož, ki je premagal vse zapreke, sledil žarku in prišel k luči.

* * *

Enake težkoče je moral premagati tudi J. Jörgensen, ki je v svojem življenju dosledno iskal resnice.²

Rojen je bil 6. novembra 1866. Študiral je po leta 1884. dovršeni gimnaziji filologijo, pozneje se je premislil in si izbral coologijo. Zašel je med radikalne profesorje ter istotake tovariše in izgubil zadnje ostanke že zgodaj omajane vere. V začetku je bil, kakor pravi sam, panteist; počasi pa je tudi to opustil in edino božanstvo mu je bil »jaz«. Temu je žrtvoval vse svoje moči. Posvetil se je popolnoma literaturi in se začel pečati zlasti s francosko dekadenco. Verlaine mu je vzbudil vest, ki se je oglašala vedno pogostejše in pogostejše. Kadar se je pogledal v ogledalo, domislil se je smrti, domislil se je mladosti in matere in njenih besed: »Ohrani svojo dušo, moj sin, drugega ne zahteva ljubi Bog od tebe.«³

Začel je dvomiti nad svojim bogom, ki ga je zavedel tako globoko v čutno uživanje. Ta dvom je rodil resne misli.

¹ N. d. 97.

² Podatke sem povzel iz Jörgensen, Lebenslüge und Lebenswahrheit. Kirchheim'sche. Mainz 1897.

³ N. d. 31.

Individualizem! Kdo se pač zmeni za posameznika? Kakšen pomen ima posameznik, če se s smrtjo vse konča? Uživanje naj bi bilo namen razumnega bitja? Nikakor! Umetnost? Ne! Ne! Saj je pogledal v duše največjih tedaj živečih danskih umetnikov — in kaj je našel tam? Za zlato tele, za Famo, za Venero delajo; delajo zato, da uživajo. Kako nično je življenje, če je umetnost njegov namen. Ne! — Preostudno je življenje uživanja. In obrnil je svoje oči proti nebu in blagroval čiste zvezde. Toda treba je kruha, treba življenja!

Vrnil se je nazaj v svet in živel najostudnejše življenje, napolnjeno z vsemi grehi, dokler ni poslušal nekega večera pesmi z refrenom: »Ah, pridi duša, pridi!«¹

Ta pesem je dala njegovemu mišljenju novo smer, tako da je začel misliti tudi na moderno zofistiko, ki je bogata na blestečih frazah, a revna na klenih mislih. Darwinizem je začel proučevati nanovo, odkraja. Po biologičnem zakonu je spoznal, da je nemogoče, da bi resnica koga onesrečila. Ali on se je čutil v sedanjem stanju nesrečnega; njegovo srce je bilo prazno, pred njegovimi nazori — nič, strašen nič. Uvidel je objektivnost vzročnosti v fizičnem svetu, videl je pred seboj smrt in zopet — smrt. Kaj je njen vzrok? Greh! Po zakonu vzročnosti mora biti greh! — Sledil je dalje darvinizmu, ki uči, da se morejo višji organizmi hraniti le z uničevanjem nižjih. Rastline, živali, človek: Vsi se ohranjajo s pomočjo nižjih vrst. Videl in spoznal je tudi, da je v človeku dvojno življenje: življenje mesa in življenje duha, nižji in višji nagoni so v njem. Če se hoče ohraniti višje življenje, se mora uničiti nižje. Če hočeš dobiti milost, moraš zatajiti sebe! — Krščanski nauk!

Tako je prišel po zakonu vzročnosti in po doslednih zahtevah darvinizma do Cerkve ter molil 16. februarja 1896 javno tridentinsko veroizpoved.

Resnica nad vse! To je bil bojni klic v njegovem življenju. Samo resnica ima za človeka pomen, samo ona ga ohranja. Po njej mora hrepeneti vsako umno bitje. Neresnica človeštva ne more poživljati, ker je nekaj negativnega. Negacija pa ne more ohranjati nobenega bitja, najmanj pa razumnega človeka.

* * *

Huysmans in Jørgensen sta moža, ki pričata z vsem svojim življenjem, da je katoliška Cerkve res večno mlada, da ima v sebi življensko moč, ki jo bogato razliva po vseh žilah svojega

¹ N. d. 29.

veličastnega telesa. — Zastonj sta iskala svojih idealov v svetu, zastonj v blatnih predmestjih, zastonj v moderni družbi, zastonj v brezbožni zofistiki. Moža, odkritosrčna sama sebi, sta priznala: Je nad nami Bog, ki nas hoče zase. Ni umrl, ampak živi. V svoji Cerkvi pa ima neizmerne zaklade svojih popolnosti, s katerimi lahko zadosti že na tem svetu plemenitim težnjam človeškega srca. Kdo je gospod, razen Boga? Katera Cerkev — razen katoliške — je njegova? Katera je, ki ima enako življensko moč kakor katoliška?

Adriaticus:

Poglavje o idealizmu.

»Že zopet stara pesem,« poreče ta ali oni čitatelj »Zore«, »čemu ponavljati, kar je bilo že tolikokrat rečeno, zakaj ne bi vendar raje kaj originalnega?« Počasi, prijatelj! Nič novega ni pod solncem, celo zmote se ponavljajo stare; zakaj ne bi torej smela resnica večkrat na dan? In zlasti tako potrebna resnica, kakor je ravno poglavje o idealizmu iz knjige življenja naše struje? Drug mož, ki mu ne boš odrekal razumnosti in učenosti, je zapisal, da gine idealizem v naših vrstah. Če se tudi jaz oglasim k besedi, je vzrok ta, ker sem pri svoji neizkušenosti vendarle doživel isto izkušnjo, ki mi je dala misliti in mi potisnila pero v roko. Ne domišljam si, da bo moj slabotni glas ustavil tok dogodkov; razvoj naše struje bo šel svojo pot naprej, naj Adriaticus piše ali sedi mirno za svojo mizo, češ, pustimo, »naj gre, kamor hoče«. Vendar pa upam, da bo lepa beseda lepo mesto našla po znanem reku: *semper haeret aliquid*. Zato poskusimo v imenu-božjem!

Da ni med našimi fanti več tistega ognja, ki je ogreval prejšnjo generacijo, to je splošno priznано. Sestanki so maloštevilni in medli, zrahljala se je vez med somišljeniki, vsak izgovor je dober, da se človek odtegne organizaciji in njenemu življenju, vsaka mala razžalitev že ima za posledico izstop; ono živo zanimanje za razna kulturna, zlasti apologetska vprašanja, je upadlo, zato pa se množe večerni sestanki pri čaši, ki ali ostanejo v pravih mejah ali pa tudi ne (bolj nevarno je, da se zgodi slednje), pridno se obiskuje kinematograf in gledališče, dasi nudi prazne slame več nego solidne duševne hrane. In tako bi se dalo še marsikaj potožiti.

»Čemu te tožbe,« porečejo predvsem oni, katerim to velja. »Ali ni bilo na svetu vedno enako? Pa zmerom je na svetu takih ljudi več kakor za potrebo, ki hvalijo »dobre stare čase« in

tožijo nad »pokvarjenin: mladim rodom«. Ti si eden tistih. Razmer ne poznaš, pa se postavljaš za sodnika.« Prijatelji, počasi, da se bomo prav razumeli! Ne trdim, da je vse slabo, Bog obvaruj! Mnogo je dobrega v naših vrstah, zlasti pa seveda, ako se primerjamo z nasprotniki. Trdim le eno: sedanja generacija ne kaže več tistega velikodušnega idealizma, ki je dičil prednike. Kdo ne želi, da bi to ne bilo res? In vendar, kdo si upa to tajiti? Vprašanje je torej le, ali je res taka škoda, če manjka idealizma.

Najprej si moramo razjasniti pojem »idealizma«. Morebiti se bo komu zdelo nepotrebno, a mene uči izkušnja, da je potrebno. Le prevečkrat si namreč ljudje mislijo pod »idealizmom« teženje za začasnimi dobrotami lastne osebe; taki ideali so: mastna služba, bogata nevesta, avanzma, čast in priznanje. Ko človek pride v življenje, se kajpada razprši lepi sen in ostane le trda dolžnost. Materialist mora v borbi življenja dati slovo vsem lepim sanjam, pasti mora v topo resignacijo in letargijo, če je dosleden svojemu prepričanju. Kadar vam tak govori o »brezobzirni borbi življenja, ki vse ideale neusmiljeno razkrinka kot prazne fantome«, fantje, le verjemite mu, veliko resnico govori! Tak »idealizem« je res otročji, zato se ga mož popravici sramuje.

Je pa še drug idealizem, ki se loči od tega kakor duh od materije. Kakor čisto zlato je, ki obdrži svojo vrednost in svoj svit do sivih let življenja. Poznam može, poznate jih tudi vi, ki so doživeli sila trdih izkušenj v življenju, pa niso omagali, krepko stopajo naprej za svojimi ideali; tudi taki so med njimi, ki v naši javnosti ne žanjejo slave, ampak le prepogosto preziranje, delavci, ki za svoje delo ne vlečejo bogatih dohodkov, temveč si od lastnih ust pritrgavajo, da morejo koristiti drugim. Kakšne ideale imajo ti ljudje, da jih »borba življenja ne razkrinka kot prazne fantome«? Kje ima njih neuklonljivi idealizem svoje korenine? Poglejmo!

Idealizem, kakor sploh vsako teženje, ima svoj sedež v volji. Volja pa je odvisna od razuma, ki ji pokaže, za kaj naj se zavzame. Od izobrazbe razuma in volje zavisi potemtakem tudi kvaliteta človeškega teženja. Ateistična filozofija, ki uči, da je človek sam svoj gospod, postavlja dosledno njega samega za središče vsega teženja. Da je s tem naukom odprta pot anarhiji v srcu posameznika in v družbi, to bo priznal vsak nepristranski poznavatelj človeka. Vsako idealno teženje je po brezverski filozofiji smešno in sramotno. Prav to je simpatična stran na Nietzscheju, da se tega zaključka ni ustrašil; v doslednosti je on res nedosegljiv, gotovo največji med svojimi vrstniki.

Drugače izgleda stvar v krščanstvu. Ono daje človeku z ene strani vlado nad vesoljstvom, a z druge strani uklanja njegov vrat pod jarem »postave Gospodove«. Le v tem razmerju dolžnosti in pravic je mogoče umeti človeka prav, le tu ima idealizem pravi zmisel. Božja volja in zapoved je namreč, da moramo dvigniti svoje srce proč od materije k Njemu, ki je vir in cilj življenja, resnica in dobrota sama. On nam tudi ukazuje ljubiti starše in sorodnike, ljubiti domovino. Utisnil je to svojo voljo že v naravo, še jasneje pa jo je razodel in jo izpopolnil po Jezusu Kristusu, ki je postavil in utrdil temelje pravega idealizma z besedami: »Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca, iz vse svoje duše in iz vse svoje misli . . . Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe« (Mat. 22, 37—39). Da, pravi idealizem je ljubezen, ona ljubezen, o kateri pravi sv. Pavel (1. Kor. 13, 4 ss.): »Ljubezen je potrpežljiva, dobrotljiva; ljubezen ni nevoščljiva, ljubezen se ne hvali, se ne napihuje, ne vede se nespodobno, ne išče svojega, se ne da razdražiti, ne misli hudega, ne veseli se krivice, a veseli se resnice; vse pokriva, vse veruje, vse upa, vse prenaša.«

Ali je torej kaka škoda, če tak idealizem izginja iz src nove generacije? Škoda je, tako velika škoda, da se ne da nadomestiti z nobeno drugo rečjo na svetu. Vse, kar je, ima svoj vir v ljubezni. To uči metafizika, to pravi Dante, ko zaključuje božansko svojo pesnitev z najvišjim poletom svojega genija do »Ljubezni, ki giblje solnce in druge zvezde«. Isto pa nam kaže vsakdanja izkušnja. Ali ni ves naš kulturni preporod na Slovenskem cvet in sad idealizma? Mari nam je dal Nemec, kar imamo? Nam je li dala vlada? Je vse to ustvarila zavedno ali nezavedno vnanja politična kombinacija? Kolikor je meni znano, ne. Ves naš katoliški preporod je delo idealnih mož, ki žrtvujejo komoditeto, čast, avanzma in podobne dobrote življenja, da posvete svoje sile nesebičnemu delu za narod. Odprite oči in boste videli, nastavite ušesa in boste slišali, s prsti potipajte in začutili boste; tukaj ne morem iti v podrobnosti.

Če ima torej vse bitje svoj vir v ljubezni, če je vse, kar ima naš narod velikega, sad idealnega teženja in dela, potem ne bo napačen zaključek, da bo generacija brez idealizma zavlekla voz našega napredka v močvirje. Saj ni nobene druge sile, ki bi ustvarjala velika dela, razen ljubezni, razen idealnega vzleta od materije proč v kraljestvo duhov. Če jo kdo ve, naj se oglasi; pokazalo se bo, da se naslanja na krivo filozofijo. Žalibog se res poznajo v naših vrstah razdiralni vplivi moderne umske anarhije, čeprav se niti sami vselej jasno ne zavedamo, da smo jim podlegli. To je tisti črv, ki slabi naše

moči, ki gloje tudi zeleno drevo našega idealizma. Prijatelji, presodimo svoja srca, poglejmo v oči svoji mladosti, oni sveži, življenja in veselja prekipevajoči mladosti, ki se je rodila pod ubogo kmečko streho, pa ni čutila nizkega stropa in ozke izbe, ki je jedla črn kruh z radostnim licem in ne bi zamenjala z grofovskim obedom. Poglejmo ji v oči, in če bomo morali svoje osramočeni povesiti, jo prosimo odpuščanja in pomladimo se iznova ob ljubečih udarcih njenega srca!

Delavne sile, ki vró in kipé v mladem človeku, iščoč najbližjega izhoda, da se udejstvijo v življenju, to še ni ves idealizem. Potrebna je vzgoja in samovzgoja, da se te sile izčistijo in uredi, da se postavijo v razumno službo lepim smotrom osebnega in narodnega življenja. To vzgojo nam mora dati krščanstvo. Kadar bo vse naše življenje prevečala in ravnala živa vera, potem bodo naše mladostne sile v lepi harmoniji, z upanja in ljubezni polnim srcem ustvarjale lepo bodočnost sebi in narodu svojemu.

J. P.:

Narod „en miniature“.

V zadnji „Zori“ je tovariš Koruza opisal na kratko našo gospodarsko miniaturo in to označil kot glavni problem našega naroda. Ako se ozremo tudi na ostala kulturna polja našega narodnega življenja, pridemo istotako do zaključka, da tiči ves problem našega naroda baš v tem, da je majhen.

O naših političnih razmerah ni treba niti govoriti, ker ne pridejo tako zelo v poštev, saj so bili in so tudi večji narodi kot mi politično usuznjeni drugim, poglejmo pa našo kulturno-literarno miniaturo. Produkt vsake kulture je literatura, znanstvena, leposlovna in praktična, in po tej lahko merimo kulturno stanje in moč kakega naroda. Ker pa brez književnega jezika ni literature, moremo že po obsežnosti književnega jezika približno soditi o moči njegove literature. Večji jezik bo pod enakimi kulturnimi pogoji imel naravno večjo literaturo, saj se v večjem narodu vse veje kulturnega življenja veliko laglje, samostojneje in bujneje razvijejo in razcveto. Sad velike kulture je velika književnost in ta zopet pomaga k večjemu kulturnemu napredku. Majhen narod pa je in mora biti v kulturi privesek večjega soseda, ker je njegova književnost omejena po njegovem malem številu. Naj smo tedaj Slovenci res dovedli svojo malo literaturo do precejšnje višine, vendar ne moremo gojiti upanja, da bi se nam

vsako desetletje, in morda tudi ne vsako petdesetletje, rodil kak Prešern ali Župančič. Kje pa smo z znanstveno literaturo in književnostjo za razne gospodarske in obrtne ter sploh strokovne potrebe, ki niso nič manj važne za samostojno narodovo prosvetno življenje! Tukaj se šele vidi, kako je književnost navezana na obseg književnega jezika. Književni jezik ni le sredstvo ali celo igrača za leposlovce, ampak v prvi vrsti velevažno občevalno sredstvo, posoda kulture. Zato je razumljivo, da čuti najbolj naš znanstvenik in človek, ki se bavi s praktičnimi poklici, tesnobo našega jezika. V času, ko smo si šele pričeli osvajevati evropsko prosveto, je naš mali jezik zadostoval za to, zdaj pa, ko se tudi pri nas kulturno življenje vedno bolj razvija, čutimo tudi vedno bolj ozko obleko našega jezika in to nas ovira, da ne moremo tako tekmovati z drugimi narodi, kakor je treba. S svojim malim jezikom bomo tako le coklja kulturnemu napredku. Seveda ne mislim tu na notranjo silo našega jezika, temveč le na število ljudi, ki ga govori, na njegovo razširjenost. On nam za vse kulturne potrebe ne more zadostovati in naravna posledica je, da smo v nemali meri navezani na tujce, Nemce. Iz tega vzroka nam tudi čisto slovenske srednje šole ne bodo toliko koristile kakor se misli, ker naše število bo pač ostalo vedno malo, če že ne bo celo relativno nazadovalo za našimi mogočnimi sosedi, kakor se to godi že celo stoletje. Tu ne pomaga govorjenje o kvaliteti in organiziranem literarnem delu. Književni jezik se pač lahko primerja tiskarskemu stroju. Čim več iztisov natisne, tem bolj doseza svoj namen; za malo število iztisov ga ni vredno goniti. Čim več narečij istega naroda družijo književni jezik, tem bolj je vreden tega imena. Literarnim izdelkom, ki so pisani v njem, je odprta pot v najširše narodove vrste in literatura ne životari le, temveč se vedno bolj bogati in cvete, ž njo pa vzporedno vse narodovo prosvetno življenje.

Slovenci smo dozdej že pokazali, koliko zmoremo sami in v čast nam je lahko dosednji napredek, vendar pa ne bomo v bodočnosti mogli izvršiti, kar ni mogoče. Ljubosumno in le z veliko težavo bomo branili našo malo domačijo, velikega doma svoje narodne kulture pa ne bomo mogli zgraditi, istotako kakor desetorica mravelj ne more zgraditi mravljišča. Poglejmo naš literarni trg. Kaka draginja tiska, ki je pač duševna potreba vseh slojev naroda! In boljše ne bo nikdar pri našem številu. Strogo znanstvenih in večinoma tudi strokovnih del sploh ni mogoče tiskati v našem jeziku, ali pa le z izgubo. Kakor v prejšnjih letih, tako pišejo tudi zdaj naši znanstveniki

večkrat v nemškem jeziku. Zato tudi ne moremo imeti takih revij za posamezne stroke kulturnih panog kakor Nemci ali Italijani. Tudi z leposlovno in dramatično literaturo ni, kakor bi moralo biti. Naši odri bi skoraj samevali, ako bi se na njih uprizarjali samo domači ali vsaj po večini domači proizvodi. V desetmilijonskem narodu bi dalje taka glasbena revija, kakor so „Naši Akordi“, uspevala izvrstno in zaslovela daleč čez meje, pri nas pa se kljub izvrstni kvaliteti bore z neštetimi težkočami. Moderni Slovenec ima približno toliko kulturnih potreb kot Nemec ali Italijan, naš jezik pa mu ne more dati vsega tega, kar daje Nemcu nemški ali Lahu laški; tudi ni upati, da bo to kdaj mogoče. Dalje morejo le skrajnji idealisti trditi, da bo uživala slovenska literarna umetnost isti ugled v svetovni literaturi kakor druge večje književnosti, češ, da je to odvisno le od kvalitete in da talentov nam ne manjka. Da bi to le bilo res! Toda življenje gre s svojimi trdimi koraki preko teh sanj in jih nič ne vpoštevaja. Za klasičen zgled nam je lahko ruska literatura. Kdo jo je napravil tako veliko? Veliki ruski narod s svojim stomilijonskim jezikom. Le v tako velikem narodu so se mogli roditi velikani Puškin, Turgenjev, Lermontov, Tolstoj, Gogolj, Dostojevski, Gorkij in nešteto drugih. Koliko idej in problemov nudi prostrana ruska država in veliki ruski narod umetniku in pisatelju. Neizčrpljivo je njegovo pestro bogastvo. Le tak narod lahko stopa v vrsto drugih narodov tudi kot njih voditelj po novih potih. Že sedaj se kaže velik ruski vpliv v nemški in angleški književnosti. Velik procvit ruske literature in velik njen vpliv v zapadni Evropi pa pospešuje nedvomno veliki ruski jezik. Da, gotovo imamo tudi mi talente, a velikani svetovnega slovesa ne morejo biti, ker ne morejo iz naših ozkih razmer, te pa so za življenje velikih narodov premalo merodajne, da bi jih zanimale. Mi jih ne moremo obogatiti z ničemer, česar bi oni že ne imeli, pač pa sami potrebujemo mnogo od njih. To je pravzaprav vzrok, zakaj ne moremo tekmovali z velikimi svojimi sosedi, Nemci in Italijani, zakaj smo obsojeni na nesamostalno kulturno življenje, zakaj le životarimo in smo in bomo narod druge vrste? Kriv je tega premajhen naš jezik. Ne moremo tu kazati na druge narode kakor Danci, Nizozemce, Čehe in druge, češ, saj tudi ti niso veliki narodi, pa vendar uspešno tekmujejo z drugimi večjimi. Primera ne drži. Že po številu so vsaj tako veliki, da lahko vzdržujejo literaturo, ki popolnoma zadostuje vsem njihovim potrebam. Danci in Nizozemci živijo še v lastnih državah, Čehov pa je toliko kot vseh avstrijskih Jugoslovanov skupaj. Zraven tega se Slovenci nahajamo tu na meji treh

velikih evropskih plemen, Slovanov, Germanov in Romanov, in ako pogledamo številno razmerje med nami, Nemci in Lahi, se moramo vendar zamisliti. Eđen najmanjših, pravzaprav za lužiškimi Srbi, ki po mojem mnenju niti narod niso, najmanjši slovanski narod naj tu predstavlja vse veliko Slovanstvo in brani ves njegov Jug. Stvar bi bila v redu, ako bi mi imeli opraviti le s kakim furlanskim narodom in s koroškimi in štajerskimi Nemci. Tako pa stoje oni proti nam kot velika združena narodna masa s svojo veliko kulturo, proti kateri smo mi le od Jugoslovanstva odkrhnjen delec. To se mora predrugačiti, narava sama zahteva drugačnega razvoja. Furlani so opustili svojo pokrajinsko individualiteto, zato pa so postali del velikega italijanskega naroda in deležni njegove kulture. Tudi mi ne bomo mogli živeti kot pritlikavci. Vprašanje modernega kulturnega življenja vedno bolj trka tudi na naša vrata in odločiti se bomo morali, ali za veliko samostojno narodno življenje ali za suženjsko životarjenje in počasno hiranje. Ako ostanemo še nadalje narodna miniatūra, bomo v gospodarskem oziru večni sužnji tujega kapitala, v kulturi pa privesek nemštva, deloma laštva. Zato vun iz miniatüre, v katero so nas spravile le skrajno neugodne zgodovinske razmere! Raje kakor šibka individualiteta bodimo del močnega, po samostojnem narodnem prosvetnem življenju koprnečega Jugoslovanstva. Ne dajmo se ostrašiti od nikogar, da je že prepozno, saj zgodovina še ni zaključena. Pokopljimo ta naš literarno-kulturni „status quo“, ki nima v sebi prave življenske moči. Mi hočemo nove zgodovine, in to si bomo delali sami.

Povedal sem tukaj nekaj misli, ki niso nove, a so se dozdaj v »Zori« premalo vpoštevale. Naše dijaštvo ima pri reševanju našega narodnega problema zelo važno nalogo, zato naj razmišlja in razpravlja o tem, da bo vedelo za svojo pot.

Petnajst podpisov.

Opomba uredništva. Razvidno je, da besede: »miniatūra« niso tovariši umeli; miniatūra ni problem, ampak tovariš Koruza je mislil delo prepotrebne podrobnosti v narodnem gospodarstvu in pogled vanj.

Kar se tiče trditve »Majhen narod pa je in mora biti v kulturi privesek večjega soseda, ker je njegova književnost omejena po njegovem malem številu,« to ni res, kultura ni odvisna od količine, ampak kakovostiliterarne produkcije, dalje pa ne sloni vsa kultura samo na jeziku. Glede opombe o tesnobi jezika za znanstvenika, svetujem vzeti v roko Matične Zbornike, če pa literatom primanjkuje jezika, naj si ogledajo Pleteršnika. Da je naš jezik zmožen velikih del v

vsakem oziru, prepričajte se ob prevodih; Župančič, Iz. Cankar, Vl. Levstik garantirajo, da je jezik v njih slovenski.

Coklja kulturnemu napredku naš jezik nikakor ni, ampak coklja jeziku smo morda mi, ker ga ne znamo dovolj.

Tekma z drugimi narodi se ne bo odigrala v jezikovnem — tovariši menda mislijo literaturo — ampak odigrala se bo v narodno-gospodarskem oziru, govoril bo tukaj kapital; svojo važno besedo bodo povedale politične konstelacije. Kar se tiče znanstvenega dela, trdim, da naši kulturi in nam ni to v kvar, če se tiska znanstvo v tujem — najsibo v francoskem, hrvaškem, makari nemškem jeziku, te jezike mora razumeti vsak znanstvenik med nami, za popularno znanstvo pa, tovariši, pozabljam, za popularno znanstvo je tukaj Družba sv. Mohorja, ki v sedanjih razmerah laglje vrši svojo nalogo kakor malokateri zavod tujega jezika.

»Leposlovna in dramatična literatura« — sicer spada tudi dramatična k leposlovju — niti drugim narodom ne zadostuje več z lastnega trga, ampak v tem oziru vlada že internacijonalni (da bodo tovariši vedeli, da imamo tudi slovenski izraz!), vlada že mednarodni uvoz in izvoz, kakor to velja tudi o glasbi vsepovsod. Kaj pa »Naši Akordi«? — Meni se samo dozdeva, da grešimo sami nad seboj. Glasba je glasba, da se seznani tujec ž njo, je treba ž njo agitirati in ne zanjo.

Tudi literat toži, samo pritožuje se o nepoznanju naše literature od strani tujcev. Naštevam Ruse. Ne oporekam, samo pripomnim, da mi živimo kulturno komaj dobrih 80 let in imamo že ime, tukaj pa našteva imena, ki so v veliki razdalji med seboj tudi v zgodovini. Radi idej in problemov v našem narodu se mi ne zdi niti umestno odgovarjati, trdim samo, da je neizčrpljiv zaklad. »Zgodovina v tem oziru ni še zaključena.« Da smo pa narod druge vrste, ni kriv naš majhen jezik, ampak naše malo število, naša politična in gospodarska nemoč, krivo je mnogo, mnogo tisto nepraktično-filstvo, naj je to rusofilstvo, čehofilstvo, srbofilstvo, trdim, - filstvo sploh, medtem ko so drugi skrbeli za banke in podjetja. Ljubimkanje pije moči, mi smo dolgo, dolgo ljubimkovali z drugimi slovenskimi plemeni, v zahvalo za to je njih kapital med nami, kar pa moramo plačati z narodnim premoženjem — ljubici moramo plačevati njeno drago toaleto!

Tovariši, saj ne trka vprašanje modernega kulturnega življenja še na naša vrata s tako vehemenco, da bi morali odložiti svoj jezik, iti spat in prebuditi se s čisto drugim mišljenjem. Za odložitev in pozabo svojega jezika nimamo danih še niti najmanjših povodov, meni se zdi, kakor bi

kdo hotel sleči vso svojo obleko (kulturo), da jo zameni z novo, pa bi začel slačiti najprej srajco, mesto suknje. Dá, o stvari je anketa v »Vedi«, čitajte rezultate! — Še strokovnjaki si niso na jasnem! — Res je, da si bomo delali zgodovino sami s kulturnim delom, kakor smo jo dosedaj, a delo mora imeti sistem; o jeziku naj govore jezikoslovci. To vprašanje je najmanj dotaknjeno v »Vedi«. »Slovanski Prehled« je to videl. Sicer se pa najmanj da ukazati jezikovnemu razvoju, oziroma nerazvoju. Pač govori mnogo proti temu. Zgodovina, že velik razvoj in psihologija jezika, zgodovina in psihologija naroda, politično stališče, kulturne izrazito narodne institucije in urad! — Začeti bi morali pri suknji!

Če resumirate, tovariši, odgovore v »Vedi«, bodete uvideli, da je vprašanje jezika najbolj nejasno.

Sledi pa gotovo vprašanje, kakšno smer mora držati slovenski nar. dijaštvo ob vzajemnosti z Jugoslovani. Po mojem mnenju, ki pa ni za nikogar merodajno, prosim, ker še zame najbrž ni — imam številko samo — je stvar taka-le:

Skupno delo, vzajemno prepoznavanje, skupen sistem za doseg sedanjih smotrov v politiki, prej združitev kapitala v to svrho (pravijo, da mošnje niso sestre druga drugi), potem združitev jezika, ki ga pa mora med tem že vsakdo znati. Učimo se ga pa, da se prepričamo o razlikah dveh jezikov, ki nista več narečji, učimo se ga, da bomo vsaj umeli za silo drug drugega! Radoveden sem samo — ostane med nami — koliko jih zna med petnajstimi podpisanimi hrvaški govoriti. Tovariši, bodimo praktični, stojmo nad razmerami navdušene mase in mislimo raje, kako bi s skupnim kapitalom zasigurali gospodarsko podlago sedanjemu skupni politiki.

Miniatura govori o tem čudne stavke tudi o raznih — »filstvih«.

Narte Velikonja.

Visokošolski vestnik

Na dunajski univerzi je bilo v zimskem tečaju vpisanih 10.314 slušateljev. To je najvišje število, ki ga je doslej dosegla dunajska alma-mati. Splošno se čuje, da je naval na univerze čimdalje večji. Številke nam to dejstvo najbolje potrjujejo. Izmed 10.314 slušateljev je bil 8501 reden in 1813 izrednih. Marsikoga bo morda tudi zanimalo, ako se mu pove, da so tudi ženske slušateljice na tukajšnji univerzi letos dosegle doslej

najvišje število, namreč 895. Iz tega se razvidi, da se tudi žensko čimdalje bolj zanima za univerzitetni študij in si želi najvišje izobrazbe. Ni težko uganiti, da je največ žensk vpisanih na filozofični fakulteti. — Iz dežel avstro-ogrske monarhije je bilo na dunajski univerzi v zimskem tečaju 9952 slušateljev, iz drugih držav pa le 362. Nas bi seveda predvsem zanimala statistika slušateljev tukajšnje univerze po narodnosti, a žal te statistike gospôda ne objavi. Morda ima za to svoje posebne pomisleke, a zanimivo bi bilo vsekako izvedeti, kakšno je statistično razmerje posameznih narodnosti, ker je notorično, da tvorijo nenemške narodnosti do 70% in Nemci le kakih 30% vsega slušateljstva, in vendar ima univerza popolnoma nemški značaj in duh.

I. S.

Učenjak katoliškega svetovnega naziranja dr. F. Viljem Förster, ki je bil, kakor je poročala zadnja »Zora«, poklican iz Curiha na dunajsko vseučilišče, da zavzame stolico izrednega profesorja pedagogike, bo predaval v poletnem tečaju 1913 naslednje: »Glavni problemi vzgojnega pouka« (štiri ure na teden) in »Plato kot vzgojitelj« (eno uro na teden). Našim akademikom, zlasti filozofom, se posebno priporoča, da se vpišejo in obiskujejo koleg tega odličnega učenjaka in pedagoga.

I. S.

Eksportna akademija. Par mesecev se že sliši o trgovski visoki šoli na Dunaju, ki naj se porodi iz eksportne akademije. Slušatelji so zahtevali vedno odločnejše izpremembo eksportne akademije v trgovsko visoko šolo, poslužili so se tudi štrajka, kateremu je sledil že prvi dan zaključek zimskega semestra. S trodnevno abstinenco od predavanj so menili postaviti svoji zahtevi trdnjša tla. Toda »pedagoški vodja«, ki je baje zelo ponižen gospod in se lepo vklanja vladi in njenim organom, je poslal svoje slušatelje na počitnice in jih povabil za 1. marc zopet k predavanjem. Njegovo postopanje je vzbudilo pri slušateljih veliko nejevoljo; podali so mu nezaupnico, ker se ni zavzel stvari tako, kot bi bilo želeli. Vsa javnost je na strani slušateljev in spremlja z občo pozornostjo in zanimanjem vsak njihov korak, ki naj vodi do uresničenja prepotrebne trgovske visoke šole. Le »vodja« je proti in se zadovolji z akademijo, kot sedaj obstoja. Nastane pa za nas vprašanje, ali je zahteva slušateljev eksportne akademije upravičena, ali čutimo potrebo po trgovski visoki šoli. Temu moramo vsekakor pritrditi. To kaže vedno rastoče število slušateljev in dejstvo, da trgovske visoke šole v drugih državah zelo lepo uspevajo in se nove ustanavljajo. Take visoke šole na Nemškem kot v Kelmorajnu, Lipskem, Berolinu, Frankfurtu so bile skraja neznatne in nihče

ni slutil ob ustanovitvi, da se bodo tako povoljno razvijale. Veliki uspehi Nemčije na gospodarskem polju so pripisovati predvsem dejstvu, da se posvete sinovi največjih industrijcev in trgovcev očetovemu poklicu, kateri se smatra enakovreden ostalim akademičnim poklicem. Italija ima visoko šolo v Bari, Genovi, Milanu; Francoska v Lille, Lyon, Nancy, Montpellier in še v šestih drugih mestih in tudi v Alžiriji. V Belgiji opazujemo posebno skrb posvečeno trgovski znanosti. V Švici pride v poštev trgovska visoka šola v St. Galu. Angleži tudi niso zadnji v tem pogledu, čeprav so jih prehiteli Francozi in Nemci. Tudi na Japonskem in v Ameriki je cela vrsta trgovskih visokih šol. Samo Avstrija si ne upa dalje in je zadovoljna s tem, kar si je prvi hip ustvarila. Boji se gmotnih žrtev, katere bi gotovo zahtevala visoka šola, bodisi, da se spremeni eksportna akademija v visoko šolo, bodisi da se ustanovi popolnoma nova šola. Pravijo namreč, da so ustanovitelji eksportne akademije popolnoma zadovoljni in da niso imeli takrat nobenih večjih namenov in jim sedaj nikakor noče iti v glavo, zakaj se tudi javnost ne more zadovoljiti ž njo. Eksportna akademija je tip čisto posebne vrste. Ne moremo je prištevati srednjim šolam, ker se zahteva za vstop maturitetno izpričevalo, pa tudi ne visokim šolam, ker ne odgovarja učni načrt značaju svobodne visoke šole. Slušatelji trgovskih ved po pravici zahtevajo, da dobe iste akademične pravice kot drugi tovariši, da pa zavzemajo tudi v svojem socialnem stališču mesto, ki odgovorja njihovi vednosti. Obžalovanja je vredno, da vladajo pri nas v Avstriji še vedno predsodki v tem oziru. Pozdraviti pa moramo stremljenje eksportnih akademikov, doseči tudi v javnosti priznanje, ki jim gre po njihovih študijah. Prvi korak bo storjen takrat, ko se jim ustanovi trgovska visoka šola, enakovredna ostalim visokim šolam. Industrija in trgovina tvorita danes glavni faktor in moč vsake države; tam, kjer so teoretično in praktično najbolj izobraženi industrijci in trgovci, tam raste tudi gospodarsko stanje. Zato mora biti tudi nam na tem ležeče, da dobimo akademično izobraženih mož, ki bodo uporabljali pridobljeno znanje v korist celokupne države. In šola, ki izobrazuj take može, mora biti visoka šola, ne sicer samo po naslovu, ampak tudi v bistvu. Treba je resne volje, današnjo eksportno akademijo spremeniti v trgovsko visoko šolo, učni načrt popolnoma predrugačiti, posvečati več pozornosti narodno-gospodarskim disciplinam, šolska uprava in vodstvo se mora postaviti na nova tla, kakor se spodobi vsaki pravi visoki šoli. Tovarišem eksportnim akademikom želimo obilo uspeha pri njihovem stremljenju po trgovski visoki šoli.

I. Ž.

Reciprociteta zagrebškega vseučilišča. Vkljub resolucijam dijaštva in poslancev, vkljub mnogim peticijam in zahtevam se država ne zmeni niti za to nujno potrebo slovensko-hrvaškega naroda, niti v tej majhni stvari nam ne ustreže in nas popolnoma in povsod prezira. Prenapeta struna enkrat poči in tudi vprašanje reciprocitete zagrebškega vseučilišča mora priti enkrat do rešitve. Hrvaški in srbski akademiki zagrebškega vseučilišča so izdali v tej zadevi oklic, iz katerega povzamemo glavne točke: »Načelo narave je, da vse, kar živi, brani svoje življenje in se upira smrti z vsemi svojimi silami. Najlepše je življenje naroda, a kaj pomeni borba za narodno življenje, nam glasno govore mrtva usta bulgarskega, srbskega in črnogorskega vojaka. Ko nam ni usojeno, da branimo Hrvatsko z orožjem, pozvani smo, da jo branimo s peresom in z besedo, da se žrtvujemo na vsakem koraku, da pozivamo one, ki smo jih postavili v saboru, naj so trdni zidovi, ki hočejo ustaviti vsa vprašanja, dokler se ne rešijo hrvatska. Pred nami je najnovejša zadeva: reciprociteta hrvatskega vseučilišča v Zagrebu. V proračunskem odseku na Dunaju se je odobrila ustanovitev italijanske pravne fakultete v Trstu, na voljo Italije, avstrijske zaveznice, proti naravnemu razvoju slovanskega življa na Balkanu. Eni nezakovitosti sledi druga: Hrvatom kakor tudi Srbom in Slovencem na hrvatskem vseučilišču v Zagrebu uskračuje se v istem odseku, da bi mogli svobodno, izvršivši izpite v Zagrebu, zavzeti zaslužena mesta, bodisi v Dalmaciji, bodisi v Istri. Vprašanje reciprocitete hrvatskega vseučilišča ne datira od letos, ono je staro vsaj trideset let.... Pokazati hočemo torej, koliko smo napredovali, ako vsi kot eden stavimo zahtevo: hrvatsko vseučilišče mora biti izenačeno z avstrijskimi univerzami, ker vlada, ki jemlje od naroda davek v novcu in krvi, mora znati, da je to volja onega, ki ta davek daje. Pustimo one čase, ko smo prosili, danes zahtevajmo in zapovejmo; častnejša je smrt junaka, kot življenje kukavice. Ta čas je naš, pokažimo, da se ga zavedamo...« Tudi slovensko dijaštvo mora zopet nastopiti in ponovno zahtevati, kar je upravičeno. Vsem enake pravice!

J. Ž.

Laška fakulteta v Trstu. V proračunskem odseku državnega zbora je bila sprejeta v zadnjem zasedanju predloga, da se ustanovi v Trstu laška pravna fakulteta. Vlada zavzema odločno stališče proti Trstu, zato se nam ni bati, da bi postal Trst središče nemirov laškega dijaštva. To vprašanje pride še v plenarno zborovanje in tam smemo pričakovati, da store slovenski poslanci svojo dolžnost, kot so jo vedno dozda. Nobene

fakultete brez slovenske fakultete. »Danica« je poslala Slovensko-hrvatskemu klubu resolucijo, v kateri jih pozivlje, naj vztrajajo na starem stališču in zahtevajo ustanovitev slovenskega vseučilišča. J. Ž.

Podružnica S. D. Z. za Ljubljano in okolico je priredila dne 27. marca t. l. prijateljski sestanek, na katerem je predaval tov. medicinec J. Velkavrh o temi »Puberteta in moderna vzgoja«. Jako zanimivemu in aktualnemu predavanju je sledila živahna debata, katere se je udeležilo več tovarišev. Nato se je razpravljalo o poslovnem redu za knjižnico S. D. Z. in se je naročilo posebnemu odseku, da izdela do prihodnjega prijateljskega sestanka knjižničarski poslovni red, da se ga potem predloži občnemu zboru v odobrenje. Predsednika se opozori, naj prihodnjič nekaj dni prej naznani sestanek v časopisu, da bo mogoča večja udeležba. I. S.

»Daničarji« v »Straži«. Ne vem, ali je znak naše skromnosti ali moške samozavesti, da navadno molčimo in ne obešamo na veliki zvok dela, ki ga vrše člani »Danice« v izobraževalnem društvu »Straža« na Dunaju. Resen in trezen fant, ako izkuša položiti svoj obol na oltar kulturnega dela za narod, ne reflektira na hvalo v tem ali onem listu, ampak vrši tiho svoje delo. Lahko rečem, da je bilo malo nedelj doslej, da bi ne predaval kak Daničar v »Straži«. Pa tudi za zabavno stran skrbijo naši dunajski akademiki v tem izobraževalnem društvu. Od časa do časa se prirejajo predstave, pri katerih sodelujejo deloma tudi sami člani »Straže«, predvsem vrle »Stražanke«. Dne 27. aprila t. l. se je vprizorila A. Medvedova igra: »Posestrimi«, ki je vrlo dobro uspela in pokazala, da imamo tako v »Straži« kakor v »Danici« jako rutinirane igralske moči. Ženski kakor tudi moški zbor sta zapela nekaj prav lepih pesmic, nakar so tamburaši krepko zasvirali. Pri veselici je sodeloval tudi član iz našega bratskega društva »Hrvatske«, g. Novak. I. S.

Poljaki za slovenske kat. nar. akademike. V uglednem varšavskem dnevniku „Gazeta Warszawska“ je objavil dne 27. aprila t. l. profesor bogoslovja v Sandomierzu (Rusko-Poljska) J. Rokoszny članek pod naslovom „Mesto Nemcev“. V tem članku opozarja omenjeni veliki prijatelj Slovencev na bližajoče se velike počitnice, kjer bo ta ali oni potreboval učitelja za nemški jezik. Pozivlja Poljake, naj ne kličejo v svoje dome Nemcev, ki ne razumejo poljske psihe in sovražijo vse, kar je slovansko. Med drugim piše: „Ko se je v tem oziru obrnil name eden mojih učencev, gojenec bogoslovja, znašel sem se v težkem položaju. Koga naj mu priporočim za učitelja nem-

škega jezika čez počitnice? Predvsem naravno hodi na misel posredovalnica, a kdo naj kaj da nanjo! Pošljejo nam bogve-koga, mogoče Prusaka, hakatista? Ko sem se tako trudil z iskanjem primerne učitelja za nemški jezik, mi je prišlo na misel: Ali je neobhodno potrebno, da je to Nemec? Saj sami Poljaki smo velikokrat učitelji ruskega jezika, na Poznanjskem znajo Poljaki izvrstno nemški. Ravnotako znajo v Avstriji nemški vsi narodi. Tu so mi prišli na misel Slovenci. Oni ho-dijo v Avstriji na nemška vseučilišča, dovršili so nemške gimnazije in znajo izvrstno nemški jezik.

Slovenci, narod katoliški, delavni, so danes v srečni fazi narodnega in ekonomičnega razvoja in so naši prijatelji. Mislil sem si, dobim takega! nauči jezik, a ne pokvari mišljenja. Obrnil sem se tedaj do profesorja dr. Zdziechowskega, a ta na dr. Kreka, znanega slovenskega voditelja. Po njegovem posre-dovanju sem dobil slušatelja dunajskega vseučilišča, člana katoliškega akademičnega društva „Danica“.

In danes, ko marsikateri premišluje, odkod vzeti učitelja nemškega jezika, naj ga mogoče moj vzgled privede do pre-pričanja in pokliče namesto Nemca — Slovenca. V takem slu-čaju naj se obrne do dr. Kreka, Ljubljana, Zadrúžna zveza.“ Tako Poljaki o slov. katoliških akademikih!

Pro domo. 1. Vsem, ki so bili v Ljubljani na slov.-hrv. di-jaškem sestanku, je znano, kako klavрно smo sprejeli brate (!) Hrvate. Letos se zopet vrši shod v Ljubljani, kamor pride tudi mnogo hrv. dijaštva. S. D. Z. naj ukrene pravočasno vse po-trebno radi hrane, prenočišč in voditeljev po mestu. Naše organizacije naj ukrenejo vse potrebno, da bo tudi udeležba od n a š e s t r a n i mnogo večja, kot je bila lani, in s tem vsaj nekoliko pokažemo svojo disciplino. — 2. Če smo res narodni in nočemo s tem nazivom le paradirati, pazimo na dosledno izvajanje tega prepričanja, da se ne bodo dogajali škandali kakor lani, ko smo ponujali Hrvatom: »Wegweiser durch die Adelsberger Grotte«. — Slovensko ali nič! — 3. a) Na vseh se-stankih se je tožilo, da zadostujeta v plenarnih zborovanjih d v e predavanji, vse drugo je mučno in brez koristi. b) Na sestankih odsekov n i k a r predavanj, temveč deset- do dvajset-minuten referat, ki naj bi dal mnogo snovi za debato. Referent naj bi že prej (najbolje v »Zori«) objavil jedrnato vsebino svo-jega referata in tozadevne resolucije. L e n a t a n a č i n r o d e sestanki sadu in l e t a k o s o pozitivni sklepi mogoči. — 4. Splošno se opaža, da je »Zora« izgubila ravnotežje in da kot dijaško glasilo n e izpolnjuje naših upov in naših zahtev.

Krivda leži predvsem ne na uredniku, ampak na tovariših samih, ki se vedno bolj odtujujejo delu v neko duševno letargijo. Na ljubljanskem sestanku naj bi se določilo resno, v koliko naj se »Zora« reformira, da bo prihodnje leto res glasilo našega življenja, našega dela na znanstvenem in organizacijskem polju. — 5. Vse organizacije, in tudi hrvaške, imajo svojo eksekutivo, brez katere je vse enotno organizacijsko delo onemogočeno, kar je pokazal posebno naš lanski sestanek in spanje večine podružnic S. D. Z. Zato naj odbor S. D. Z. posreduje, da bi se na letošnjem sestanku v Ljubljani zbrali po en zastopnik naših akademičnih in bogoslovnih društev in naših organizacij, ki naj kot delegati dotičnih društev definitivno rešijo vprašanje eksekutive S. K. N. D.

Akademija sv. Karola v Gorici.

Srednješolski vestnik

Umrl je 29. aprila v Trbovljah sedmošolec na II. državni gimnaziji v Ljubljani Josip Borušak. Pokojnik je bil mirna, tiha duša, a vseskozi religiozen in značajan. Jako vesten pri izpolnjevanju svojih šolskih dolžnosti in odličnjak v razredu, se ni strašil nikoli s svojim življenjem in obnašanjem kazati svoje katoliško prepričanje. Bil je zvest naročnik »Zore« in z njim izgube naše vrste enega upapolnih, idealnih fantov. Ravno pred letom nekako smo beležili na tem mestu smrt Rudolfa Feštajna, sošolca in intimnega prijatelja pokojnikovega. Za Rudolfom je tako zgodaj odšel Josip, da se združita za večno v Marijinem naročju. Pomlad nam ju je vzela, ko je maj prihajal, a vse lepša, večna pomlad naj ju združi pred Gospodom.

I. S.

Bliski. 1. Lepega večera mi je prišlo s pošte pisemce od prijatelja, kjer mi opisuje razmere svoje organizacije. To pismo ni tožba „nergača“, ampak odkrita beseda idealnega fanta, beseda, ki ni več osamljen „glas vpijočega v puščavi“, ne, glasovi vpijočih se množijo, drugo pa je vprašanje, ali naj se nadalje izgubljajo v puščavi, ali pa prodro slednjič v javnost. Jaz sem tega mnenja, da se javnosti ne smemo bati, dokler imamo trdno vero v moč svojih načel; če pa je opešala ta vera, potem je sramota zaslužena in kdor bi še naprej hotel molčati, je kriv tujega greha. — Naj govori pismo: „X. 17. IV. 1913. Dragi tovariš! Zahvaljujem se Ti za pismo, katero sem prejel. Prosim Te pa, da mi tudi še znanprej katerikrat pišeš,

ker se vselej zelo razveselim, kadar mi piše kak tovariš iz prejšnjih let. V pismu vprašaš, kako je kaj v organizaciji. Na to Ti morem edino odgovoriti, da slabše kakor kdaj prej. Sicer ne glede števila, ker sestanki so še precej dobro obiskani, temveč v notranjosti. Prvič ni več tistega duha, ki je bil včasih v organizaciji, in poleg tega manjka še precejšen kos navdušenja. Večina hodi na sestanke brez zanimanja. Če ga pa opazuješ zunaj, tedaj ne boš vedel, ali je naš, ali je najhujši radikalec. Po mojem mnenju je vsa višja šola popolnoma gnila. Upe zidamo samo še na nižjo šolo, ki se še precej dobro razvija. Seveda zopet tukaj mnogo zakrivijo višješolci, ker se, razen par, nihče ne zanima za nižješolce, tako da so ti prepuščeni svoji usodi. Vkljub temu so večinoma izvrstni fantje. Mislim, da bode sčasoma postalo že bolje, ker sedaj vstajajo tudi radikalci in se zopet pomalem začenja stari boj. Kajti kolikor jaz fante poznam, so se vdali popolnoma brezdelju ter nekateri uganjajo pravi 'dolce far niente', kar se tiče organizacije. Pa ga vprašam, kako more biti tako malomaren, in za odgovor dobim: 'E, kaj bi delal, ko pa nikjer nič nasprotnikov ni.' V zadnjem času obravnavamo tudi zelo kočljivo vprašanje o krokanju. Sedaj se je ta bolezen med dijaštvom zopet razširila, celo med našim. V zadnjem času se je zvedelo, da se je precej tovarišev zaupnikov udeleževalo takih krokarij, in sicer z najhujšimi radikalci. Po mojem mnenju bi morala organizacija v takem slučaju nastopiti proti njim ter s tem vsaj pokazati, da ima v sebi disciplinarno moč. Tu pa se je pokazala gniloba višje šole. Skoro vsi višješolski zaupniki, zlasti s.... so bili proti temu, da bi se krokarjem sploh kaj reklo. Tudi so nekateri rekli, da to, če eden do 12. ali do 2. ure po mestu popiva, ni nobeno krokanje. Po mojem mnenju tak sploh vreden ni, da je v organizaciji. Toda o tem prihodnjič kaj več..." Priobčujem to pismo kot mal refleks na notranji proces, ki se vrši v naši struji, želeč, da se vsi pripravimo za počitniški sestanek brez navdušenih govoranc, ki naj prikrijejo dejansko stanje, marveč z jasnimi glavami in odkritosrčno voljo, ukloniti zgodovino idejam, ne žrtvovati idej zgodovini. 2. Čul sem, da nameravajo letošnji abiturijenti napraviti sestanek v Logatcu. Fantje, ali ni škoda cepiti moči? Skušnja uči, da mnogo tistih, ki so bili v Kamniku, ni prišlo na veliki dijaški sestanek v Ljubljano. Ergo! Govorim samo iz ljubezni do stvari, zato prosim, da mi kdo tega svarila ne zameri.

Carniolus.

Srednješolcem na znanje. Novi urednik »Zore« hiti na mnogostranske pritožbe obljubljeni, da vam bo zopet odprl

predale Prvih cvetov. Na vas je torej ležeče, srednješolski tovariši, da se Prvi cveti zopet ožive in zavzamejo primeren nivo vaših proizvodov, zato se pa požurite in pošljite svoje literarne poizkuse in izdelke na sedanjega urednika, ki zatrjuje, da bo vestno objavil vse, kar bo zrelega, a za drugo si pridrži pravico koša in primerne ocene na platnicah. Namesto, da se na vseh plateg udriha po »Zori«, bi vsak tovariš bolje storil, ako bi po svojih močeh skušal sodelovati pri nji in jo širiti, da ne bi število njenih naročnikov sramotno padalo ravno ob času, ko pravimo in pišemo, da je naša dijaška organizacija po številu najmočnejša. Remedura v tem oziru je vsekako potrebna in jaz bi želel, da pride ta stvar v debato pri dijaškem organizacijskem zborovanju na katoliškem shodu.

I. S.

Socialni vestnik

Südmarka v Št. Ilju. Pred osmimi leti je začela naseljevati Südmarka Nemce iz »rajha« v Št. Ilju na Štajerskem z namenom, dobiti lepo šentiljsko občino v par letih v svoje roke. Dosedaj se jim še ni posrečilo, ker se je zavednost Slovencev v boju proti tujcem pomnožila in upati je, da se bo ta naša obmejna trdnjava obdržala. Tekom osmih let je nakupila Südmarka okoli 1500 oralov zemljišča povečini od Slovencev in naselila tam nad 40 švabskih protestantovskih družin s 300 osebami. Žrtvovala je ogromno vsoto; občni zbor v Celju l. 1911. je celo svetoval, naj se to delo vrši v počasnejšem tempu kot se je začelo in naj ne zabijo, da potrebujejo Südmarkine pomoči tudi Nemci po drugih kronovinah. Solnograški občni zbor je leta 1912. sklenil, da se naj porabi letno za naseljeniško delo v Št. Ilju in okolici do 100.000 K. In res. Südmarka je dala že leta 1911. od občnega zbora (polletje) do konca leta 20.000 K, leta 1912. pa 80.000 K in letos že 30.000 K, kakor poroča neki dr. Rob. Janeschitz, član naseljeniškega odbora, po nemških časopisih. Lani in letos so naselili 13 novih švabskih družin, ki štejejo skupno 64 oseb; imajo pa 230 oralov zemlje. Z naseljevalno akcijo še ne mislijo nehati in bodo žrtvovali še tisoče in tisoče za Št. Ilj. Z dosedanjimi naseljenci ne morejo biti prav posebno zadovoljni, ker so moralno zelo pokvarjeni in ne kažejo tistega šovinizma in fanatizma kot pričakujejo südmarkovci. Slovenci jih sovražijo že radi tega, ker so protestanti, nočejo pa tudi sicer imeti ž njimi nobenega opravka in stika. Če pa proda Slovenec svoje posestvo Südmarki za visoko, dostikrat

pretirano ceno, kaj je na tem, saj kupi novo za manjšo vsoto in se gospodarsko okrepi na račun nemške nasilnosti. Slovenski narod postaja krepak in vstaja svest si svoje moči.

I. Ž.

Medvedov nagrobnik. Tretje leto že poteka, odkar nam je zasul prerani grob pesnika Antona Medveda. In še danes ni na njegovi gomili na pokopališču v Kamniku nagrobnika. Sam ni zapustil niti toliko, da bi se bili povsem pokrili pogrebni stroški. Toda zapustil je slovenskemu narodu toliko sadov svoje dušne izvirne sile kot pesnik, da je naša dolžnost, poskrbeti mu dostojen, dasi skromen nagrobnik. Zaradi tega so sklenili njegovi spodaj podpisani intimni prijatelji, da se združijo v odbor in naprosijo prispevkov za njegov spomenik. Da bi pa spomenik ne bil neokusno in umetniško brezvredno delo, zato se je poveril načrt kiparju g. profesorju Peruzziiju v Splitu. Ta je zasnoval jako umesten klasično resen nagrobnik, kakor je bila poezija pokojnega Medveda. Spomenik predstavlja sarkofag iz sivega kraškega marmorja, v katerem je vdolan relief iz belega kamna. Na reliefu je Orfej v spremstvu dveh genijev in pastirček-pevec s piščalko, iz srede reliefa se pa dviga antični dobri pastir in Kristov monogram. V dnu spomenika, nad grobovo glavo, je lira. Skozi potrgane strune se zvija kača. Ob straneh stojita na podstavkih dve kameniti žrnvi, iz katerih kipita kot zelen okvir ob spomeniku dve cipresi. Po tem površnem opisu lahko vsak spozna, da bo spomenik sam res nekaj izvirnega in umetniškega, morda prvi takega značaja na naših pokopališčih. Delo samo po načrtu in mavčnem odlivku Peruzzijevem izvrši podobar gospod Pavlin v Radovljici. Podpisani odbor vabi slavno občinstvo, da drage volje prispeva s skromnimi darovi za spomenik, da prireja ob prijateljskih in društvenih večerih male zbirke v krogu onih, ki so pokojnika poznali osebno ali ga vsaj uživali po njegovih delih. Priporočamo to prošnjo raznim denarnim zavodom, občinam, posebno župnijam, kjer je služboval pokojnik, in njegovim tovarišem-duhovnikom. Vsi prispevki naj se izvolijo pošiljati odborovemu blagajniku g. Urbanu Zupanecu, Ljubljana, Križevniška ulica št. 8. — V Ljubljani, 1. aprila 1913. — Odbor za zgraditev Medvedovega spomenika: Urban Zupanc, blagajnik. Andr. Kalan, načelnik. Fr. S. Finžgar, tajnik.

Izseljeniško vprašanje. Mladina živi od navdušenja, in od svojih idealov in poetične domovinske ljubezni ne pride do razmotrivanja perečih gospodarskih in socialnih vprašanj. Mlad fant si misli, da je delo za narod, ako zloži par ljubkih

pesmic in pri par navdušenih govorih napravi sklep, sebe in svoje moči posvetiti svojemu ljudstvu. Ne maram s tem tajiti, da ima mladostna navdušenost tudi svojo dobro plat. Leta sanjarij minejo, idealen fant stopi na univerzo, kjer zadobi tisto samostojnost, ki je pogoj za samostojno mišljenje in utrjenje značaja. Njegovi ideali izgube zunanji lesk, preobleče jih z realnostjo, ko uvidi, da ga kliče socialna in narodna dolžnost, ki pozna mesto besed delo. Tako se metamorfozuje idealist, ustvarja značaj. Letá psihološka analiza me je danes napotila, da hočem podati nekaj misli pod zgornji naslov.

Amerikanski dolar ima tako privlačno moč, da vzdigne vsako leto tisoče slovenskih delavnih rok iz domovine in jih privabi k sebi. Do grla zadolžen kmet ne more nikakor naprej vsled slabih gospodarskih razmer, želi, da bi se njegovim otrokom bolje godilo kakor njemu, zato napravi sklep: V Ameriko! — Skrb in ljubezen vzame seboj, vse drugo pusti na domači grudi. Koliko imamo na Slovenskem malih kmetij, katerih družine se ne morejo preživljati z njihovimi pridelki, ker nima gospodar nobenega drugega zaslužka; zato pa roma leto za letom toliko malih posestnikov in kajžarjev v obljubljeni deželo za kruhom. Velikokrat se zgodi, da celo z večje kmetije odjadra najstarejši sin v Ameriko, bodisi ker mu oče noče prepustiti posestva, bodisi ker ima posestvo drugi brat. Napoti se s tiho resignacijo za svojo srečo. Kmetije so premajhne, vsi ne morejo biti gospodarji in mnogokrat so celo premajhne, da bi se jih več moglo na njih preživeti, odtod toliko število izseljencev. Pa nihče ne sme prikrivati, da je pri mladih ljudeh hrepenenje po prostosti prav pogostokrat krivo, da trumoma zapuščajo svoj dom in rod.

Ne samo kmečkega, ampak tudi delavskega ljudstva se pri nas veliko izseli v Ameriko. V daljni tujini se obeta delavcu boljši in lažji zaslužek kakor doma, in zakaj naj bi si ne pomogel, ako je mogoče?!

Psihološko razumljivo je pač, ako čujemo o tem ali onem, da si je v Ameriki napravil denar, dočim v domovini kljub dobremu zaslužku ni mogel veliko privarčevati. Domača družba in pa znana slovenska zapravljalnost sta bila doma gotovo pri marsikom vzrok, da si ni ničesar prihranil. Daleč od doma pa živi slovenski fant dostikrat kakor samotar, trdo dela, varčuje in misli na svojo prihodnost, ki ga čaka na perišču domače zemlje, ki jo hoče blagosloviti s svojimi žulji...

Med vzroki izseljevanja je gotovo eden najpoglavitejših pomanjkanje domače industrije. Nimamo industrije. Kar je je na naših tleh, se nahaja v tujih rokah, ki skušajo naše de-

lavstvo samo izrabiti s svojim minimalnim plačilom. Prvi koraki se delajo, da dobimo industrijo v bodočnosti v svoje roke. V mislih imam projekte električnih central deželnega odbora kranjskega. Naj bi se deželni odbor ne ustrašil nobenega stroška za uresničitev tega velikopoteznega načrta, ki bo, kadar bo obistinjen, molzna krava našega prebivalstva. Kdor nič ne seje, nič ne žanje. Prah delajo proti tem načrtom samo nesocialno čuteči kapitalisti in pa oni, ki ne marajo gospodarskega napredka slovenskega ljudstva. Domačinu je treba dati zaslužka; kruha mu je treba dati, da bo na svoji zemlji zadovoljen in ne bo silil v tujino. Skrb za narodno blagostanje in delavčevo zadovoljnost je prva socialna dolžnost. Pomagaj revežu, kruha daj beraču!

Nikar ne jokajte nad tisoči, ki se izselijo! Solze so poceni. Privoščite srečo prijateljem! Menda vendar vsakdo raje vidi svojega prijatelja ali znanca v sreči in zadovoljstvu kakor pa v revščini in beraštvu. S tem se pa nikakor nočem povzpeti do imperativa: Podpirajte in gojite izseljevanje! — nasprotno hočem povedati, da je našim ljudem treba dati doma dela in zaslužka, da ne bodo prisiljeni izseljevati se.

Izseljevanje je zlo, ki ga zlasti mali narod, kakor je slovenski, na svojem telesu grenko občuti. Tega zla se ne da na mah odpraviti. Ne iznebimo se ga niti s frazo, niti z dolgoveznimi članki. Zabraniti pa je potrebno, da se mu ne pridružijo še druge zle okoliščine in posledice, z eno besedo: izseljence je treba varovati. To nalogo si je stavila »Družba svetega Rafaela«, ki ima tudi v Ljubljani svojo podružnico. O tej družbi je bilo dolgo časa tudi pri nas v domovini razširjeno napačno mnenje, da podpira in goji izseljenišтво, dočim le skrbi, da izseljenci ne postanejo žrtve brezvestnih agentov in da dekleta ne pridejo v roke najostudnejše trgovine. Toda to napačno mnenje je premagano in v poročilu o delovanju »Podružnice družbe sv. Rafaela« v Ljubljani poroča njen načelnik dr. Vladislav Pegan centralnemu vodstvu:¹ Leto 1911. je bilo prvo, da je bila slovenska podružnica v stanu, svoje delovanje tako razviti, da so se pokazali vidni uspehi. Obžalovanja vredna je bila v prejšnjih letih okoliščina, da niti izobraženejši krogi niso hoteli uvideti, da je naloga »Družbe sv. Rafaela« socialno vzvišena in da se inteligenca z neverjetno indolenco za družbo ni zmenila, deloma ji celo ni zaupala, češ, da podpira izseljenišтво.

¹ Beiträge zur Auswandererfrage und Rechenschaftsbericht des österreichischen St. Raphael-Vereines zum Schutze der Auswanderer für das Jahr 1911 — Wien 1912.

V letu 1911. so družbeni funkcionarji z zadovoljstvom zaznali, da je pri večini izginila ta indolenca in da je nezaupanje nadomestilo prepričanje, da se gre pri »Družbi sv. Rafaela« v prvi vrsti za varstvo izseljencev, kakor tudi za to, da se slovensko ljudstvo obdrži na domači grudi.

Naloga in pomen »Družbe sv. Rafaela« je našim izseljencem še vedno premalo znana. Tu je poklicano poleg župnikov in županov tudi naše dijaštvo, da v počitnicah v primernih predavanjih omenja in priporoča izseljencem omenjeno družbo.

Statistika nas uči, da se od nas vsako leto veliko več ljudi izseli, kakor vrača. Ali zna se zgoditi preobrat.¹ Velikanski ameriški obrat v industriji se utegne ustaviti in lepega dne bo na tisoče in tisoče delavstva v Ameriki brez dela in kruha; vse bo sililo nazaj in kam tedaj z ljudmi, ki so pustili velikemu kapitalu vse svoje najboljše moške sile in moči in se sedaj koščeni in izmozgani vračajo v domovino... Izseljeniški zakon, s katerim se ima v kratkem baviti avstrijski parlament, naj bi tudi temu momentu posvetil pozornost in za tako možnost postavil primerna določila.

Država naj izseljevanje uredi. Naj bi noben mladenič ne dobil potnega lista za Ameriko, dokler ni zadostil svoji vojaški dolžnosti! To pa seveda iz več vzrokov, med katerimi je eden prvih ta, da je amerikanska svoboda mladim ljudem prepogosto pogubonosna.

S predstoječimi vrsticami sem hotel opozoriti naše dijaštvo, da se zainteresira za izseljeniško vprašanje in tudi poseže vmes, ko bo prišlo na vrsto pri socialni sekciji na katoliškem shodu meseca avgusta.

Ivan Stanovnik.

Kultura in verstvo

Podružnicam S. D. Z. v uvaževanje. V 4. številki »Zore« 1912/13 piše g. J. K. pod zaglavjem »Podružnicam S. D. Z. v pretres« o načinu, kako poživiti delo v podružnicah z organiziranjem predavanj podružničnih članov potom tajništva. Dobra se mi zdi misel in daj Bog, da bi jo podružnice kar brez dolgega »pretresa« izpeljale.

Dobra v svojem bistvu, pravim; brez ozira na njeno podrobno očrtano izpeljavo, ki se mi zdi ponesrečena. Da bi namreč nastavili takso za predavanja, to ne gre. In utemeljevanje, da bi s to takso tista društva, ki »lepe priložnosti ne porabijo,

¹ To misel sem čul na političnem shodu od nekega kmečkega župana. Zdi se mi umestna, zato ji dajem prostora.

ravno zato ne, ker je imajo preveč in zastonj«, pripravili do tega, da bi potem manj lepo (?) priložnost izrabila, ne vem, če je gospoda J. K. samega prepričalo? Mene o nasprotnem! »Nazaj k pravilom«, se je glasil vedno klic reformatorjev, ki so hoteli z uspehom reformirati. Poglobimo principe in jih skušajmo moško izpeljati, vsaj kolikor je možno v danih razmerah in po naših močeh.

Ne mislim pa s tem očitati g. J. K. novotarij, ampak opozoriti naše podružnice, da bi bila brez opomina njih dolžnost »voditi delovanje dijaštva v okviru društvene podružnice« (§ 19. pravil) in kot delovanje navajajo pravila v »§ 2. b prirejati v počitnicah shode, predavanja, predstave in veselice.« Ali smo si stavili pravila, da ostanejo na papirju? Ali smo možje samo v besedah? Ali nam mrzi delo in nas straši napor?

Zdi se mi, kakor bi se bil ogenj katoliškega dijaštva ob ustanovitvi S. D. Z. posvetil s sijajnim bleskom, da postane potem še večja mlačnost. Ali se ne bojimo očitka, da smo nezmožni nasledniki velike ustanove in da smo povzročili njen propad? Gotovo težje delo nam je odloženo in zahteva vztrajnejših moč; resno, tiho delo za ljudsko izobrazbo, tem manj vablivo sedaj, ko je izginila glorijska novost in so nam mnogi, ki se jim je navdušenje hitro poleglo in ne najdejo več dosti pompa, obrnili hrbet. Nova uredba S. D. Z. s konstituiranjem avtonomnih podružnic, voditeljic deljenega dela, naj bo korak od besede do dejanja in ne počasen konec blestečega začetka. Dobili smo avtonomijo; pokažimo, da smo zreli za njo in so tudi manjše grupe zmožne samostojno misliti, da je naša delitev dela pomnožitev uspeha, da je bila ta izpopolnitev organizacije v očigled vpoštevanj različnih razmer večjih okrožij!

Rekel sem že, da je sedaj doba resnega dela, in to posebno predavanj. Zato par besed o tem posebno, ker vladajo tukaj še različni nazori, nekateri napačni in naravnost kvarni. O tem, da je naše ljudstvo že zmožno s pridom jemati izobrazbo v obliki predavanj, da imamo dane tudi v celoti pogoje zanje in je zato danes potreba dobrih predavanj živa kakor le kedaj, o tem, mislim, smo tudi še edini. Toda kje dobiti predavateljev za našo izobraževalno organizacijo po deželi? Domači voditelji ne morejo vedno predavati. Za parkrat se še dobi predavatelja: iz sosednje fare, mogoče tudi iz mesta, sem in tja celo od Slov. kršč.-soc. zveze. Ali kje pa drugokrat? Tu se začenja hvaležno polje za S. D. Z., hvaležno polje za akademike. In tu moramo odločno zavzeti stališče proti onim, ki so mnenja, da naj akademik ne predava, ker ni zmožen s pridom in umljivo govoriti

ljudem o rečeh, v katerih je kvečjemu samo teoretik in da tudi nima časa, če hoče vestno vršiti svoj strokovni študij. S temi razlogi, ki so jih podprli z drastičnimi zgledi, so prišli na dan ob vsaki priliki in so gotovo sebi in marsikateremu, ki bi se mu bila mogoče vzbudila zavest dolžnosti, potolažili vest, da je prav, kar delajo. Bilo je nasprotje posebno akutno v letih 1907, 1908 in 1909, v dobi, ko je bila pri nas novotarija v začetku. To je nekatere ekscentrične ljudi navdušilo, da so predavali za žive in mrtve, ne meneč se za razmere, v katerih so govorili, ne meneč se za obliko, v kateri so podajali svoje misli, ali jih kdo razume ali nihče in tudi ne izbirčni v temi, ali je prikladna za ljudsko predavanje. Ker so hoteli veliko predavati, se niso dosti pripravili, niso izdelali predavanj s skrbjo; podali so se na polja, ki so jim bila čisto tuja, bolj tuja kakor ljudem, katerim so govorili. Ti predavatelji so se »zagalopirali« in nasprotnikom ni bilo treba imeti posebno kritičnega očesa, da so zapazili njih velike hibe. Seveda so te hibe vzeli kot drastične zglede, s katerimi so podkrepili svoje trditve. Da omenim eno: predavatelj je govoril o čebelah, pa ni poznal trota in poslušalci so ga menda pri vprašanju ujeli. Umevno je torej, da so bili prvi začetki kakor povsod zelo nepopolni, da je zato akcija povzročila reakcijo. Posledice te reakcije pa po mojem mnenju trajajo neopravičeno še do danes; zato sem v boljše umevanje posegel toliko nazaj. V tem času pa se je resnica v stvari do-dobra izkristalizirala.

Potreba predavanj je velika. Ker manjka delavcev, so v prvi vrsti poklicani akademiki. Kdor v akademičnih letih ni toliko požrtvovalen, da bi delal, ne bo delal nikdar. Da akademik ni zmožen, velja v toliko, če se spusti na tuja mu polja in če se ne pripravi dosti skrbno. Da bi pa sicer akademik ne bil dosti zmožen svojih misli javno spraviti v besede, bi bilo slabo izpričevalo. Saj se ne gre tu za blesteče cvetke retorike, ampak za jedro in da je ljudem razumljivo. Wagnerja, ki pravi: »Allein der Vortrag macht des Redners Glück; . . .« zavrne Faust:

„Es trägt Verstand und rechter Sinn
mit wenig Kunst sich selber vor;
und wenn's Euch Ernst ist, was zu sagen,
ist's nötig Worten nachzujagen?“

Gotovo bo vsakemu najbolj znano polje njegovega strokovnega študija; pa tudi drugi predmeti, s katerimi se peča v prostem času. Dolžni so torej akademiki vseh panog: ker vsaka ima odnošaje do življenja in v tistem delu jo mora zgrabiti predavanje. Če kdo pozna dobro svojo stroko, mu ne bo težko ločiti, kaj je pomembnega za splošno izobrazbo in korist v živ-

ljenju in kaj je samo suha teorija in pedantska minucioznost. Razložiti pa mora. Priprava mora biti temeljita z demokratičnega stališča, da vpoštevava svoje poslušalce, in s stališča njegove zasebne in stanovske časti. Ni dovolj, da sam stvar prebavi, predelati jo mora toliko, da zna ločiti nebstveno in zna dobiti najprimernejšo obliko, v kateri jo poda poslušalcem, v najbolj domačih besedah, z najnazornejšimi primerami. (Za n a z o r n o s t predavanj danes dobro služi skioptikon; zato ga treba uporabljati, kjer možno.) To vse zahteva truda, dela. In meni se zdi, da se ravno tega boje tisti, ki zabavljajo na predavanja. Pravi vzrok je to; druge iztuhtajo, da uspravajo svojo vest in da olepšajo svoje stališče.

Sklepam. Reforme je treba: a ne v načelih, ne v programu, ampak v nas samih, v posamezniku. Vzbudimo svojo zavest dolžnosti in odgovornosti! Vzbudimo se iz svoje letargije! Nehajmo že enkrat biti tako neznansko udobni! Saj bomo po trudu kot plačilo občutili sladko zavest izpolnjene dolžnosti in gotovo v nekaj časa z zadoščenjem videli sadove dela. Samo enega lahko vsak z gotovostjo reformira: samega sebe: In če bo vsak katoliški akademik izvedel to reformo, potem se ne bo treba pritoževati nad S. D. Z., da je ostarela, da se je preživela. Nič drugega kot delo katoliških akademikov po skupnem programu je S. D. Z. Če ni dela, ni organizacije. Stvar, ki ne izpolnjuje več svojega namena, neha biti ista stvar, ker je namen stvari bistven. S. D. Z. brez dela ni več S. D. Z. J. B.

Poglobimo versko življenje v naših vrstah! V začetku našega dijaškega organizacijskega življenja so se priglašali za naše bojovníke le tisti tovariši, ki so bili res globoko verni in ki so se to svoje prepričanje upali tudi javno izpovedati in je zagovarjati; svoje krščanstvo so tudi praktično izvajali. Ti pristaši so bili res značajni in neomahljivo so ostajali zvesti svojim načelom. Javnost je bila liberalna in treba je bilo res posebne močatosti, da si je kdo upal povedati in tudi praktično pokazati, da so mu zaničevana katoliška načela sveta.

Toda časi se spreminjajo; politično kolo se je zavrtelo. Katoliška stranka se je okrepila, šla je od zmage do zmage in danes se liberalca v javnosti le malo vpoštevava. Ta moč katoliške stranke ima pa vidno svoje slabe posledice. Vedno so bili na svetu ljudje, čijih ideal ne seže preko trebuha in njihovih potreb. Koritarstvo se je začelo v stranki in to se čuti v tem in onem slučaju tudi v dijaški organizaciji. Taki dijaki so „klerikalci“ zato, ker občujejo s klerikalci, ker so v naših društvih, ali katoličani le niso. Nimajo prave vere, zato tudi niso prepričani o resničnosti naših verskih načel in temu

dosledno jih ne izvajajo v svojem verskem življenju, oziroma delajo le na zunaj, v notranjščini pa so mrzli... Taki so v kvar vsej organizaciji.

Primanjkuje nam verskega duha, nedostaja nam praktičnega krščanstva. Sicer imamo tudi danes v naših vrstah mnogo, mnogo značajnih, globoko vernih pristašev, ali veliko je tudi število mlačnežev. Prejšnje čase so si utrjevali načela poleg solidnega življenja tudi v boju z nasprotniki. Danes pa je boj ponehal in mi smo se pomehkužili. Treba poiskati verskega ognja kje drugje. Versko navdušenje pa vsebuje dvojje. Prešinjati nas morajo katoliška načela, spoznana načela pa, o katerih smo trdno in neomahljivo prepričani, moramo praktično izvajati. In v tem obstoja takozvano praktično krščanstvo. Dve primerni sredstvi sta v ta namen posebno uspešni: molitev in prejemanje sv. obhajila. Tu bomo zadobili zopet prave vernosti in pobožnosti. Premalo molimo in preplitvo. Pojdimo bolj pogosto v sebe, zberimo svoje misli in poglobimo se v molitev, v svoji sobi, ali še bolje v mraku pred tabernakljem.

Mimogrede omenim, da bi veliko dobrega lahko storile Marijine kongregacije, ki naj bi se ustanovile v vseh mestih, kjer je kaj naših somišljenikov, akademikov in srednješolcev. V nobenem srednješolskem mestu bi ne smela manjkati dijaška Marijina družba, ki bi navajala člane k molitvi in pa k prejetju sv. obhajila.

Molitev in pa sv. obhajilo, to naj nas zopet poživi. Naš cilj mora biti: tedensko sv. obhajilo. To naj bi poskusili vsi naši tovariši akademiki in srednješolci. Tovariši! Molimo več in pristopajmo pogosto h Gospodovi mizi, izpolnjujmo dobro svoje stanovske dolžnosti, izrujmo iz sebe slaba nagnjenja in naša srca se bodo napolnila nebeškega veselja! V. V. V.

Katoliški shod. Letos se zopet zbere slovensko katoliško ljudstvo v kranjski prestolici, da revidira delo zadnjih let in ga presoja v luči krščanskih načel. Obenem si pa bo napravilo za bodočnost jasen načrt, ki bo merilo vsem korakom javnega dela. Letošnji katoliški shod, ki obeta biti zelo veličasten in impozanten, ker se ga udeleže Hrvati in precej Čehov, se vrši v dneh 24. do 27. avgusta. Glavno zborovanje in manifestacija katoliške misli je v nedeljo, 24. avgusta, torej prvi dan katoliškega shoda. Ob tej priliki bomo seveda tudi mi zborovali. Za nas je določena sobota, 23. avgusta, ko bomo lahko nemoteno zborovali in se posvetovali o važnih zadevah našega dijaškega gibanja. Isti dan zvečer priredi katoliško dijaštvo pozdravni večer na čast vsem došlim gostom katoliškega shoda. Občni

zbor S. D. Z. se vrši 25. ali 26. avgusta. Definitivni dan se določi v kratkem. Katoliško dijaštvo mora ob katoliškem shodu pokazati, kako močno je in kaj premore, zato moramo skrbeti, da pride večina naših dijakov na katoliški shod. Vsak naj misli že zdaj na to.

J. Ž.

Akademična kongregacija na Dunaju je priredila dne 23. svečana t. l. izlet v Kalksburg, katerega se je udeležilo tudi večje število Daničarjev-kongreganistov. Ogledali smo si tamkaj slovečo jezuitsko gimnazijo, ki je služila za vzor zidavi in uredbi naših knezoškofijskih zavodov v Št. Vidu. Občudovali smo predvsem, kako izvrstno je preskrbljeno za duševno in telesno izobrazbo gojencev jezuitskega kolegija. Po ogledu notranjih prostorov in drugih zavodovih naprav nam je predaval znani profesor umetnosti vlč. g. S. J. Velicz o razvoju steklobarvne umetnosti in nato podal sliko o jeklorezu, kot moderni umetnosti. Proti večeru smo jo mahnili v hotel Stelzer, kjer se je razvil prav živahen sodalov večer, pri katerem nam je skrbel za zabavo s šaljivimi nastopi g. glediški ravnatelj Gutmayer. Takih izletov si želimo še kaj, ker nam nudijo v resnici utile et dulce. Pripomnim naj, da smo se slovenski kongreganisti ob tej priliki bliže spoznali z nemškimi tovariši, ki so izrazili željo, naj bi ostal stik med katoliško akademično mladino ne le v kongregaciji, ampak naj bi se gledalo na to, da se tudi naša akademična društva bolj približajo drugo drugemu in stopijo v medsebojno družabno občevarje. J. S.

»Luč« in »Zora«. — **V pretres!** Ker je cuvajizem zatrl v »Luči« vse organizacijsko delo, se je morala omejiti samo na leposlovje. Pri tem seveda trpi celotna organizacija hrvaških dijakov. »Zora« se je pa omejila na podrobno organizacijsko delo med narodom, hoče kulturnega dela. Vprašanje je sedaj, ali bi ne bilo dobro, da se naše in hrvaško kat. dijaštvo združita tudi na kulturnem polju za oba naroda. Združili bi se v skupno delo, v skupno moč za isti cilj! Drug drugega bi spodbujali, podpirali, se spoznavali in tako ustvarili podlago za naše delo, za našo kulturo in našo — rešitev! A to je mogoče le, če se naši glasili: »Luč« in »Zora« združita. V ta namen bi predlagal: 1. »Luč« naj bi postala hrvaško-slovenski leposloven list s sedežem v Zagrebu. Slovenci bi imeli svojega urednika, ki bi potem odposlal vse hrvaškemu uredniku. »Zora« naj bi postala organizacijski in znanstveni list hrvaško-slovenskega dijaštva s sedežem na Dunaju. Hrvatje bi imeli svojega urednika v Zagrebu, Slovenci pa svojega v Ljubljani ali na Dunaju. 3. Ustanovil naj

bi se v ta namen skupen konzorcij ob kat.-hrv.-slov. shodu v Ljubljani, ki naj bi tudi določil podrobnosti. To je en predlog. Naj bi se ga spopolnilo, izboljšalo, dobilo drugega, le da ne ostanemo samo pri predlogih, ampak da pridemo do dejanj v — skupno korist!

Alojzij Res.

Listnica uredništva

Vsak rokopis naj se pošlje na naslov:

Narte Velikonja, stud. iur. Dunaj (Wiën) IX. Zimmermann-gasse 24/19. Nenaročenih rokopisov ne vračam, tudi ne pišem za vsako pesmico pisma. Opozarjam, da mi pišejo tovariši samo na eni strani pole. Ker mi tovariši srednješolci malo pošiljajo, jih opozarjam, da bosta zadnji dve številki Lep. Pril. posvečeni izključno njim samim. Oglase naj se polnoštevilno, a z zrelimi stvarmi in ne z vsakim še nezrelim verzom. Rad bi videl tudi nekaj proze v listu. Toliko bodo že sami lahko uvideli, kaj spada v list in kaj ne še. Najhujše delo je, prebirati slabe verze, ki naj bi veljali za dobre! — Tov. J. Ras. v Solkanu. — Stvar je pisana še po šolarsko in nima dovolj študija za seboj. Sicer bi spadala v »Obrambni Vestnik«. — Bolj se zanimam za obljubljeni članek. Pozdravljam Te! — Kdor bi hotel rokopis nazaj, naj pošlje znamke in kuverto! — Vsakikrat mora biti zraven natančen naslov. Opozarjam in prosim, da mi pišejo tovariši vsaj slovniško pravilno, drugače je križ.

LEPOSLOVNA PRILOGA

Josip Lovrenčič:

Ljubezen.

Slovó je razdaljilo naju, a najine misli
gredó si naproti in rimajo se v pesem visoko:
v svoji moški roki čutim tvojo drhtečo roko.

V rdečih vrstah berem življenje,
življenje hoteče
in sreče, sreče!

In sem vesel. Vem: roža ljubezni
razhrepeni se v solnčni cvet.
Živi solnčni cvet . . .

Najine misli bodo srečale večnost:
Zadnja z njo se strne
in nič več se ne vrne
sama večnost!

France B.:

Zadnje vprašanje.

Jaz sem videl pota dveh ljudi:
prvega oči so bile v zarji,
drugi pasel se v nizkotnosti —
segla sta si v roko pri oltarji . . .

Bog zna, kakšna je bila poročna noč?
Bog zna, kakšni bili so naslednji dnevi?
To pa vem: da danes vse le pekel je pekoč,
v trpljenje se prelili so usmevi . . .

In kaj si ti in kaj sem jaz? . . .

Ti ostaneš tam — kjer prej si bila?
Mene je objela čudna sila . . .
v presilno daljo zreva si v obraz . . .

Josip Lovrenčič:

Pasijonke.

V morju upanja zelenih listov
je pasijonka, žalostna misel, vzcvetela,
prva je drugo priklicala, druga je tretjo:
Vsaka je solncu živeti hotela.

Padle so sence, Tvoji obupi,
cvetje se zožilo je in izginilo v zeleno morje,
jaz sem zaslutil solnčen dan
in življenja vredno obzorje.

Josip Lovrenčič:

V parku.

Iz mogočnih kron kostanjev
kradoma po deblih se spustila je tema
in dosegla tiho tihe steze
in po širnem parku se razšla.

Jaz in ti sva srečala jo: roka v roki
vjela je nemir, ki v krvi rdi:
misel, kakor beli bezgov vonj opojna,
mu do src je najinih odkazala poti.

In nič več ni bilo parka
in nič več peščenih stez
in nič več kostanjev temnih
in nič več ni bilo dremajočih brez.

In nič več ni z urami številil
srebrolas računar čas,
ki v grmičju je že slavčke vspaval,
da prihrani jutru zlatostruni glas.

Hrepenenja najinega vstvarjajoča želja
sanjam najinim pričarala je svet
za vse tihe in samotne vzdihe:
v njem žarel je sreče najine skrivnostni cvet.

Savin Rusmir:

Slovo.

Ah, kako je lep večer nocoj —
Na nebu zvezdice svetle žaré
in čezenj luna kraljica gre,
narava vsa diha mir, pokoj . . .

Grede Tvoje opojno dehte,
daj, daj mi šopek na daljno pot,
predrag spomin mi bo vselej, povsod
in v boli tolažil mi bo srce!

Zakaj so rosne Tvoje oči
in žalosten Tvoj obrazek tako . . . ?
Ah, tudi meni je v srcu hudo
in duša trepeče mi in drhti.

V duhu bo slika šla Tvoja z menoj,
ko hodil bom v svetu Bog ve kod,
ko temna, brez luči bo moja pot . . .
Podaj mi roko, dekle! Bog s Teboj!

France B.:

Zdaj je maj . . . !

Jasno nebo, moje sinje nebo,
in pod nebom je maj — :
kot angel razpel je peroti
čez polje in gaj . . .

Pod to streho dobrotno
plameni gorijo —
kot da o Božiču v pogorski smo vasi —
zaljubljeni - dedi krog njih govorijo.

In pravijo o bajnih, bajnih dneh,
o stari pravdi, o kralju Matjažu — —
Ko pa sneg skopni,
vsega tega ni . . .

A kaj nam to mar! Zdaj je maj —
pod nebom razpenja peroti
in v mraku vse žive so poti:
»Ljubica moja, dober večer, Bog daj!«

Josip Lovrenčič:

Sonet.

(V album gospodični M. R.)

Mladosti zlate jutro razigrano
se ti v opojnosladki luči smeje
in poje ti bizarne epopeje
o sreči, ki trpljenje ji neznano.

A pride: v plameneč poldan končano
bo jutro in kot vsakemu doslej je
razgrani drev spoznanja tudi tebi veje,
ki zašume ti pesem čudno ubrano:

Resnica je mladost — vse drugo laž.
V resnici: vera, upanje, ljubezen,
v vsem drugem: ne v besedah teh imaš!

O, Marica — menda me že poznaš —
sentimentalnosti sanjave trezen:
v spomin to misel, da se z z njo igraš!

Alojzij Remec:

Pogled nazaj.

Nesi, mladost, me s krili viharja,
kamor gre tvoja solnčna pot,
nesi me k viru, ki čudeže ustvarja,
da se napijem nadzemskih lepot!

Solnčna vihra vsa Pegazu griva,
Turek — dolgčas — za njim se podi,
Muza ti moja, beživa, beživa!
Jaz sem Matjaž, Alenčica ti . . .

Bila je pesem, biló hrepenenje,
dalo odgovor mu je življenje:

Vlečejo polžje se mi kilometri,
ceste je sive blato in prah,
Pegaza vzeli sovražni so vetri,
Muze je puste vsakdanjosti strah.

V duši se mnogo vozla mi in plete —
ah, kaj bi pravil, kaj govoril!
Pesmi najlepše so neizpete . . .
Če bi le Pegaza podkev dobil!

Josip Lovrenčič:

Prihodnji pogled nazaj.

Eksotični cveti lepote,
kje se razvijate, kje ste?
Mi smo vas sanjali, v vas verovali,
do vas so šle naše ceste!

Iztekle so ceste v življenje
in ni ga cvetu, ki omami
in v večnost trenutek vstvari —
ah, vse je, ah, vse je za nami!

Dokler je bil sen in z njim vera,
deviza bilà: hrepeneti!
Živeli smo in smo umirali
neumni slovenski poeti!

Narte Velikonja:

Zadnji hipi na Mljetu.

Kakor smaragdi po sredi opala
dvigajo hribi svoj vrh iz valov,
solnce preliva kot bolna korala
zadnjo svetlobo prek oljčnih vrhov.

Skozi oranže, ciprese samotne
prede med žarki se košček morja;
kakor da dar je ročice dobrotne,
skriva smehljaj in poljube neba . . .

Bol razplamtene lepote razsipa
zubelj v srce kakor pekel pekoč,
bolni trenotek pa vriska, utripa,
da zaduši svojo hipno nemoč . . .

Srce samotno se vase potaplja,
išče življenja ledeni problem;
čuti se samo — odpihnjena kaplja,
čuti se: vzklik sred morja potopljen.

Jadro ponosno le vozi, le vozi,
reši zaklad, dokler v solncu goriš! —
Kadar zapade večer skozinskozi,
s svojim blestenjem še cilj ugasiš.

France B.:

Nagajivka.

Vzbrsteli vnovič so kostanji,
in med listjem bele sveče,
drzne misli v mrak brezdanji
žge pomlad pijane sreče . . .

In tukaj par in tamkaj par,
na ustih med in roké čez pas,
iz teme tu in tam hihita
nekdo, kot da škratov je glas . . .

In vse je z razumom in s srcem je vse
in vse brez razuma in vse brez srcà,
brez besed je vse: poljub na poljub
in z besedo je vse: na stotine obljub . . .

A škrat hihita se skrivnostno
izza kostanjevih vej . . .
Zaljubljeni plaho se stiskajo,
tesneje ko prej . . .

Narte Velikonja:

Dih resnice.

Kaj hočeš, ko gledaš tako vprašujoče,
tak trudno obrazek si v mojih očeh?
Glej, z molkom priprle so ustnice vroče
pelin, kjer vrataril je žametni smeh . . .

Govori, podam ti sanj nebotičnih,
iztegni, da v roko nasujem ti zvezd;
načrtov razkažem ti sto brezobličnih,
popeljem te preko nezidanih cest! . . .

»Daj stalnosti!« trže se prošnja bolestna,
ob rami mreš plaha omamljenih ram;
na ulici vriska popevka pocestna
in vabi srce na razprezani hram . . .

Da, škoda je grudi ter polnih zanosa
in žal hrepenjenja teh lepih oči!
Poet pa osamljen, nestalen kot rosa,
rojen za vihar, ves teman le molči . . .

France B.:

Neumrjoči trenutki.

Na polju umrlo življenje —
a jaz — še živim . . .
in izkrvavelo trpljenje —
a jaz še trpim . . .
splahnelo je v mrak koprnenje —
jaz še koprnim . . .

Ostal je še v duši blesk dni
in noči,
ko s Teboj
sem v poljani delil vso žalost peklà
in vso radost nebes . . .

Ne more umreti,
izkrvaveti . . .
živi . . .
in trpi . . .

Josip Lovrenčič:

Obupna misel.

Iz teme se izcimila je črna roža.
Oči, bi ve ime ji dale?
Odgovor mi v nerazodete brusijo kristale,
ki režejo kakor ojstrina noža.

In ti srce?
Se krči — ali v prsih ga ne nosim,
se krči — ali miloščine prosim,
se krči — ali sem popotnik, ki poti ne ve?

Ne ve!

In glej: Že bliža se in me obkroža
cvetov prečnih plamen,
pogum moj drzni misli že na amen,
ko v smrt ga s svojim vonjem boža . . .

O, črna, črna roža!

A. Remec:

Dve pismi.

Malenkost.

Kaj bi vam pravil, kakšna je bila tista soba! Študentovska je bila, in če bi vam jo hotel popisati, bi ne mogel, zakaj vsa je bila zagrnjena v poltemo in dim, le tam ob oknu je izpod zelenega senčnika svetila petrolejka na mizo in na to, kar je ležalo po nji. To pa je bilo: tintnik, pepelnik, poln cigaretnih ostankov (iz enega se je vlekel še tenak stebriček dima navpično k stropu, napet kakor vrvica), zmečkan ostanek časopisa, krušne drobtine in kos skorje ementalca, kar je vse pričalo, da je lastnik oziroma prebivalec te sobe ravnokar povečerjal. Okrog in okrog pa same knjige, zložene kakor opeke, ki so jih vezali beli zvezki vmes, da je bilo vse podobno v naglici zmetanemu zidu staroveškega tabora. Na vrhu je ležal odprt Horac in na njem ovratnik z moderno kravato. Ta je bila zastava vrh tabora. Zdaj vemo: Anton Gregorec je bil v osmi šoli in ves tabor je bil njegov. Njegova je bila tudi temnolasa glava z ravno prečo na levi, njegov nos, ki se je energično silil v največjo svetlobo, dočim je bil ves obraz pod obrvmi sklonjen v polumrak, njegovi roki, ki sta počivali na belem listu papirja. To se pravi, samo levica je počivala, desnica pa je romala z ravnimi vrstami od leve na desno. Le včasih se je dvignila in nesla pero po črnilo v tintnik.

Anton Gregorec je pisal domov. Prvo stran je že popisal in obrnil, zato ne vemo, kaj je bilo tam pisano. Toda drugo stran lahko beremo.

»... Obenem Vas lepo prosim, draga mama, pošljite mi, če mogoče, do konca tedna dvajset kron. Matura je pred durmi in marsikatero knjigo si moram še kupiti, ki jo rabim, če hočem čez tri mesece končati z uspehom gimnazijska leta. In čevlje moram dati popraviti, skoraj po golih podplatih hodim že teden dni. Tudi za novo obleko mi boste morali poslati o priliki, zakaj moje hlače so spodaj vse scefране in jopič bo imel kmalu na komolcih luknje. In še marsikaj bi si moral nabaviti, pa za sedaj naj bo, potrpi! Saj vem, da je trda za denar in da oče godrnja ob vsakem krajcarju, ki mi ga je treba dati. Toda nič se ne bojte, pride čas, ko Vam vse povrnem, in noben groš, ki ga potrosite zame, ne bo izgubljen. Stotero Vam ga povrnem, ko dospem do svojega cilja. Saj ne zapravljam, komaj naj-potrebnejše si privoščim.

Upam, da mi to prošnjo izpolnite. Očetu ni treba nič praviti, da mi tudi Vi postrani včasih kaj pošljete. Vedno Vas bom rad imel, moja dobra mamica, in Vam bom hvaležen do smrti, kakor sem že sedaj Vaš vdani, ljubeči sin Tone.«

Ko je Anton Gregorec to pisanje dokončal, je globoko vzdihnil in odložil pero. Segnil je z roko pod mizo, prijel hlače odspodaj, ki niso bile še nič scefrane, potrkal s prsti po podplatih, ki so bili še celi, in zamrmral: »Vražje beračenje!«

In povem vam, Anton Gregorec je imel še toliko poštenja v duši, da ga je bilo sram, ko je pismo še enkrat prebral, ga zganil in položil na Horaca k zastavi svojega tabora.

Razgrnil je nov pisemski list predse in se zagledal v luč. Njegov obraz se je čudovito izpremenil. Tesno stisnjene obrvi so se razmaknile, čelo je zasijalo gladko in svetlo, kjer so se vlekle še hip prej gube sramu in jeze nad samim seboj, oči so se široko odprle in ustnice, še hip prej uporno sklenjene, so zašepetale mehko: »Klara, moja Klara!«

Če bi stalo ogledalo pred Gregorcem in bi se bil videl v njem tisti hip, bi bil sam sebe vesel. A ni ga bilo, zato je prijel za pero, ga pomočil v črnilo in začel pisati.

Kakor je pri prejšnjem pismu postajal pri vsaki besedi, tako so mu pri tem naglo tekale črke, besede in stavki iz peresa, kakor bi stala vtelesena ljubezen za njim in mu narekovala:

»Gospodična Klara, moja roža! Vaše oči mi sijejo v dušo kakor dve nebeški zvezdi. Pa njih moč je kakor moč solнца na pomlad, ki vzbudi v mrtvi zemlji novo življenje. Tako ste Vi vzbudili mojo dušo, da je vzcvetela v ljubezni, Klara, odkar ste me osrečili s svojim pogledom, odkar sem se dotaknil z ustnicami Vaših lilijških prstov, odkar smem vsaj sanjati, da veste, kaj gori v mojem srcu za Vas. Ljubim Vas . . . Moja ljubav je tako mogočna, tako sveta, tako goreča, da mora vzbuditi tudi v Vas ogenj, ki nikdar ne ugasne, ki se združi z mojo ljubeznijo v en sam plamen, ki bo gorel na veke in nama svetil na življenja poti skozi vse dni . . .

Klara, Vi ste moja prva in poslednja misel, Vi ste moja sreča, moje vse . . . V nedeljo bo koncert v Čitalnici. Kajneda pridete, gospica Klara? Pridite, moja duša Vas tako željno čaka. In tudi če bo gospa mama z Vami, en sam pogled, ena sama beseda od Vas me odškoduje tisočkrat za te dolge dneve, ki koprnim v njih po Vas brez miru.

Pridite, moja pravljicična roža, čakal Vas bom! Poljubljam Vam v duhu ročico, Vaš, ves Vaš Anton Gregorec.«

To pismo sicer ni bilo bogve kaj, vsako »Navodilo, kako se pišejo ljubezenska, snubilna itd. pisma«, ima kaj boljšega, a Anton Gregorec je bil zadovoljen z njim, in zato moramo biti tudi mi. In ker mu ga je narekovala resnična, prva ljubezen, zato se še prav posebno ne sme nihče spotikati nad njim.

Zaprl je obe pismi v kuverti, napisal naslova in šel spat.

»Koncem koncev sem le velik falot!«

To je bila zadnja Gregorčeva misel, preden je nehal tiktakati zanj buditnik na mizi in je ugasnilo nad mizo stisnjeno okno, ki ga je risala na strop plinova svetilka doli izpred hišnih vrat. In celo fijakarja, ki je ropotal s svojo kočijo čez pol ure čez jajčasti tlak pod oknom, Anton Gregorec ni več slišal.

Pač pa je stopal za svojim očetom, ki je oral dolgo njivo. Lepi konji so vlekli kolca in plug je rezal globoke, ravne brazde. Anton Gregorec je šel za njim, se čudil in pobiral prave, trde zlate in srebrnike, ki jih je oče izoraval iz črne zemlje. In vrane, ki so se nadejale tolstih ličink in bub, so odpirale črne kljune, pikale po cekinih in tolarjih med razori, zletavale na drevje ob njivi in jezno krakale.

Anton Gregorec pa je pobiral cekine in tolarje, ki jih ni hotelo izmanjkati in jih metal v dolgo, dolgo vrečo, ki se je kakor velikan-ska gosjenica vlekla za njim in rastla ob vsakem koraku.

* * *

Čez dva dni je Anton Gregorec padel z neba. Ne s tistega neba, ki ga je še ozarjalo večerno solnce in z radovednim žarkom od zapadne strani gledalo v Gregorčevo sobo, pač pa z neba mlade ljubezni. In nebo je bilo priča njegovega padca le v toliko, da je dolg odsev njegovega plamena videl Antona Gregorca sloneti ob mizi pred čudovito uganko Klarine odpovedi. Nič več ni videlo, zakaj ko je Gregorec dvignil glavo, je bil solnčni žarek v kotu za taborom njegovih knjig že ugasnil in zunaj po ulici se je plazil že mrak.

Kaj je bilo pravzaprav?

»Drugače Vam pa svetujem, gospod Gregorec, pustite vse brezplodne sanje in ne kradite Bogu časa in svojim dobrim staršem po nepotrebnem denarja iz žepa! In učite se! Vem, da boste sedaj neizmerno hudi na te moje besede, toda pride čas, ko mi boste morda hvaležni za ta svet. Pomislite le to, da sem jaz v primeri z Vami veliko starejša, dasi sva istih let, in da me bodo leta napravila še starejšo. Zato bi bila nezmisel, če bi se hotela sedaj vezati. Idiva vsak svojo pot, kakor nama jo nebo odkaže. Jaz Vam želim na Vašo mnogo sreče. In če sem Vas vznemirila, če sem Vas užalila, bodite prepričani, da Vas nisem namenoma! Hvaležni bodite slučaju, ki je Vam in meni odprl oči!«

Gregorec je bral te vrstice gotovo že desetič in si ni vedel razlagati, kako jih je mogla Klara zapisati. A eno je vedel: ljubila ga ni in ne bo nikoli.

»Seveda, hči finančnega svetnika, jaz sem pa kmet, samo kmet in še paglavec . . .«

In videl je Klaro jasno pred seboj. Ozki, strogi obraz, oči, dve nerazrešni skrivnosti, njen sloki stas in mehke, skoraj trudne kretnje.

A kar je bilo v njenem srcu, je Gregorec nezavedno le slutil, ko se je domislil njenega glasu. Ponos je zvenel v njem in čudna resnoba, ki jo je delala res starejšo nego je bila.

Taka je bila Klara in Gregorca je peklo srce ob misli nanjo. Sramoval se je svojega pisma in bridko mu je bilo ob zavesti, da je Klaro na veke izgubil.

Prepričan je bil, da je ta bridkost največja v življenju.

Revež, Gregorec!

Življenje te je le potegnilo ljubeznivo za ušesa, in že si obupoval. Kaj bo, ko boš čutil njegovo pest?

* * *

Drugi dan opoldne je stal pred Antonom Gregorcem njegov oče. Visok je bil skoraj do stropa, soba je bila na vse kraje premajhna zanj in tabor učenosti njegovega sina je bil mravljišče ob njem. Ves tak je bil, kakor ga je videl študent v sanjah, ko je pobiral cekine in tolarje za njegovim plugom. Visoki škornji so bili vsi prašni od dolge poti, obraz teman in zagorel, bogve, zakaj je prinesel stari Gregorec tudi bič s seboj in ga važno spustil na tla, da je debeli konec zaropotal ob njegovem pozdravu: »Fant, kaj pravzaprav počenjaš?«

Anton je bil preveč prestrašen ob očetovem prihodu, da bi bil mogel kaj drugega izraziti kakor hlinjeno začudenje: »Oče, kaj vas je pa danes prineslo v mesto?«

»Smreke v Borštu smo posekali in pripeljal sem jih na postajo. Toda najprej te vprašam, kaj delaš in s kom hodiš!«

Na strogost je odgovorila kljubovalnost.

»Kaj delam? . . . Vse mogoče . . . In s kom hodim, vam tudi ne vem povedati, ker jih je premnogo, ki pobirajo stopinje z menoj . . .«

Staremu Gregorcu so se zabliskale oči. Velika, trda desnica je segla v notranji žep pri jopiču, izvlekla listnico in tam poiskala izmed bankovcev in papirjev drobno pismo.

»Vidiš, tole si nam zadnjič pisal. Mati je jokala nad tvojimi besedami, ki niso pisane za nas kmetske ljudi in za tvoje starše tudi gotovo ne . . .«

»Če mi tistih krajcarjev ne privoščite, obesim zadnji hip šolo na klin . . .« je odgovoril študent trmasto in pisma niti pogledal ni.

»Beri, ti pravim, fant, in ne kvasi neumnosti!«

Anton je jezno vzel pismo in ga pogledal.

»Gospodična Klara, moja roža! Vaši oči mi sijajo . . .«

Dalje ni bral, zakaj srce mu je stisnilo nekaj kakor železen obroč in na uho mu je zašepetal prej nerazumljivi stavek iz Klarinega pisma: »Ne kradite svojim dobrim staršem po nepotrebnem denarja iz žepa!«

Oče pa je stal pred durmi in govoril: »Vem, da bi to pismo bilo moralo iti vse druge poti kakor domov. Saj nič ne rečem, če bi imel leta in bi stan tako nanesel. Zdaj pa nisi še nič in nimaš še nič, še šol nisi končal, pa že mečeš oči za frkljami in pisariš take čenče . . . Ne bo dobrega konca, fant, če te pamet ne sreča. Tvoja mati je jokala nad tem pismom, kakor sem rekel, tvoj oče pa bo storil drugače . . .«

Molk. Stari Gregorec je začel stopati po sobi in ogledovati slike na stenah. Pred portretom dekleta iz davnih dni v krinolini se je ustavil, sklenil roke na hrbtu in začel trkati z bičevnikom po tleh.

Študent pa je s pismom v roki stal sred sobe in premišljeval. Kdaj neha oče gledati sliko, kdaj se umiri bič?

Nenadoma se je stari Gregorec obrnil: »No, fant, kaj?«

Anton Gregorec je bil sin svojega očeta. Raztrgal je pismo, kakor bi hotel na veke uničiti svojo sramoto, in dejal: »Nič, oče . . . Prepozno ste prišli . . . Konec je vsega . . . Neumnost . . .«

»Kako si rekel?« se je začudil oče.

»Nič nisem rekel . . . Berite!«

Anton je vzel iz miznice Klarino slovo in ga dal očetu.

Po dolgem času je oče pismo prebral, ga lepo zganil in položil na mizo, pogledal sinu v oči in počasi izpregovoril: »Dolgi lasje, kratka pamet, pravijo. Tu je pa skoraj narobe, zakaj zdi se mi, da bi bil prišel do istega konca, če bi bil tudi poslal pismo na pravi naslov. Mislim, da ne lažeš . . .«

»Oče!« je vzkipel študent.

»Prav . . . In tako sva na čistem. Če hočeš z menoj k Zvezdi, kjer sem pustil konje in voz, lahko greš, da se pomeniva kaj in poveš, kaj si hotel materi v resnici pisati . . .«

In šla sta.

Tisto popoldne se je stari Gregorec postavljajl s svojim sinom, ko je že odšel.

Zakaj sosed Zorec, ki je tudi sedel pri Zvezdi, je dejal, ko je študent izginil med vrati: »Gregorec, ni napačen fant ta tvoj študent.«

»Ni ne . . . Pa saj že dolgo hlače trga po latinskih šolah . . .« je odgovoril Gregorec in iztrkoval pipo.

